

de Strandloper

46e jaargang • nummer 4 | december 2014

Vereniging voor Natuur
& Vogelbescherming
Noordwijk

foto: Piet Broekhof

Vereniging voor Natuur- en Vogelbescherming Noordwijk

Bestuur

P.J. Spierenburg (Peter), voorzitter, Hercules 88, 2221MD Katwijk voorzitter@strandloper.nl
G.C.H.A. Hageman (George), secretaris, Van Struykstraat 27, 2203HC Noordwijk 071-3617510
secretaris@strandloper.nl
K. Vegter (Koene), penningmeester, Golfweg 39, 2202 JH Noordwijk penningmeester@strandloper.nl
A. Swanen (Anneke), Waterkers 69, 2231 DN Rijnsburg a.swanen@ziggo.nl
S. van der Meij (Sam), Johannes Poststraat 11, 2231GT Rijnsburg s&fvandermeij@kpnmail.nl

Contributie € 10,- (minimaal) per jaar.

Rekeningnummer: NL39INGB0002573795 t.n.v. Vereniging voor Natuur- en Vogelbescherming Noordwijk.
Bij de eerste Strandloper van het nieuwe jaar wordt een acceptgiro meegestuurd.

Ledenadministratie

Adreswijzigingen en aanmelden nieuwe leden: K. Vegter, Golfweg 39, 2202 JH Noordwijk
penningmeester@strandloper.nl

De Strandloper

De Strandloper is het kwartaalblad van de Vereniging voor Natuur- en Vogelbescherming Noordwijk.

Oplage: 600 exemplaren.

De redactie bestaat uit: H. de Bruijn, C. Erkelens, W.J. Kuijper en C.M.J. Verweij.

Inleveren kopij: Stakman Bossestraat 68, 2203 GL Noordwijk

of via E-mail: keeserkelens@hotmail.com of redactie@strandloper.nl

Bezorging: Jan Jacobs, Prins Bernardstraat 7, 2202 LD Noordwijk, Telefoon: 071-3610396

jan-jacobs@ziggo.nl

Homepage vereniging: <http://www.strandloper.nl>

Het laatst verschenen nummer van de Strandloper en oude nummers zijn ook te downloaden vanaf onze website.

Jan Verwey Natuurcentrum

Het Jan Verwey Natuurcentrum is gevestigd in de bibliotheek van Noordwijk, Zilverschoon 20, 2201 SX Noordwijk. Onze uitgebreide natuurbibliotheek, die regelmatig wordt aangevuld met nieuwe uitgaven, heeft hier ook een plaats gekregen. Informatie over de natuur in en rond Noordwijk wordt gegeven met behulp van informatiepanelen en informatieve stands.

Voor groepsbezoek (schoolklassen en dergelijke) is het centrum het gehele jaar geopend. Contactadres:

janverweycentrum@strandloper.nl

Het Natuurcentrum is verder geopend tijdens de inloopochtenden op iedere eerste zaterdag van de maand tussen 10.00 en 12.00 uur. Zie hiervoor ook de bijgesloten agenda.

De Strandloper wordt gedrukt op FSC® gecertificeerd papier.

Druk: Multicopy, Katwijk

Sluitingsdatum inleveren kopij voor De Strandloper 47e jaargang nummer 1: 8 februari 2015

Niets uit dit tijdschrift, met uitzondering van korte citaten, mag worden gereproduceerd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt in welke vorm dan ook, zonder schriftelijke toestemming van het bestuur van de Vereniging voor Natuur- en Vogelbescherming Noordwijk.

Inhoud:

Voorplaat: foto Piet Broekhof, opmaak René van Rossum	pag. 1
Activiteitenagenda, George Hageman, Peter Spierenburg	pag. 4
Bestuursmededelingen, George Hageman, Peter Spierenburg	pag. 7
Nieuw in de Jan Verwey Bibliotheek, Jelle van Dijk	pag. 10
<ul style="list-style-type: none">• Pel van Hattum & Paul Venderbosch (redactie) 2014. Gebied en der Wijs 24 Gebiedsbeschrijvingen in de Bollenstreek.• Nico Groen, Henk van der Kaaden & Liesbeth Brouwer 2014. Wandel- en Fietsroutes langs monumentale en bijzondere bomen in Lisse.• Bert Maes (redactie) 2013. Inheemse bomen en struiken in Nederland en Vlaanderen, herkenning, verspreiding, geschiedenis en gebruik.• Barwolt Ebbinge 2014. De Rotgans.	
In Memoriam Toos Bom, Dick Passchier	pag. 12
Waddenweekend 2014, Vlieland, Ruurd Eisenga	pag. 13
Flora aanwinsten in 2014 voor de Duin- en Bollenstreek, Jelle van Dijk	pag. 14
Toroella de Montgri, Spanje, 9-23 augustus 2014, Rob de Mooij	pag. 18
Speurtocht in onstuimig herfstweer, Nel Nooijen	pag. 20
Weidevogels in het nauw, Jelle van Dijk	pag. 21
Oeverzwaluwen in de Zwetterpolder, Hein Verkade	pag. 23
Rondje Groen, W. Andelaar	pag. 27
Waarnemingen juli, augustus en september 2014, Peter Spierenburg	pag. 28
Werkgroepen en commissies	pag. 35
Schenkingen, legaten en erfstellingen, Koene Vegter	pag. 37

Ree

foto Piet Broekhof, genomen in de AWD

In 1952 werden elf Reeën in de Amsterdamse Waterleidingduinen los gelaten. De dieren hadden het er goed naar hun zin en een telling in 1997 liet zien dat er toen ruim 500 Reeën in de AWD rondliepen. Bij die telling werd ook duidelijk dat het Damhert aan een opmars was begonnen. Van deze eveneens uitgezette soort werden toen 150 dieren gelokaliseerd. Vanuit de AWD verspreidden de Reeën zich ook naar de Noordduinen, de Coepelduynen en Berkheide (Katwijk). Vanuit de duinen zwerft er weleens een Ree naar Leeuwenhorst of Offem, maar tot de vestiging van een populatie op de landgoederen is het nooit gekomen. Na het jaar 2000 is het aantal Reeën duidelijk afgenomen met name in de gebieden waar veel Damherten lopen. In de AWD is een Ree tegenwoordig al een bijzonderheid. Meer kans heb je in de zeereep ten noorden en ten zuiden van de Langevelderslag. Ook in de Noordduinen en de Coepelduynen kun je gelukkig nog een Ree ontmoeten. In sommige winters zwerft er een Ree door de tuinen in De Zuid. (JvD)

Activiteitenagenda

Inloopochtenden

Zaterdag 6 december	10.00 – 12.00 uur
Zaterdag 3 januari	10.00 – 12.00 uur
Zaterdag 7 februari	10.00 – 12.00 uur
Zaterdag 7 maart	10.00 – 12.00 uur

Jeugdactiviteiten

De jeugdactiviteiten zijn bestemd voor de jeugd van 6-12 jaar, tenzij anders vermeld. De kosten bedragen € 1 per kind. Deelnemen is alleen mogelijk na aanmelden via het e-mail adres: jeugdnatuurclub@strandloper.nl. Je krijgt een e-mail ter bevestiging. In verband met de maximale groepsgrootte is het helaas niet mogelijk deel te nemen zonder aanmelding vooraf!

De meeste binnenactiviteiten van de jeugdclub vinden plaats in het Jan Verwey Natuurcentrum, Zilver Schoon 20 in Noordwijk.

Pindaslingers maken foto: Annet de Willigen

Help de vogels de winter door

Zaterdag 10 januari 2015

Tijd: 10.00 – 11.30 uur Plaats: Jan Verwey Natuurcentrum, Zilver Schoon 20

In de winter kan het voor vogels lastig zijn om voedsel te vinden en wij kunnen ze daarbij helpen. Voederplankje of pindaslingers ...het blijft nog even een verrassing. Hebben jullie hier zelf leuke ideeën over, laat dit mij dan van te voren weten via jeugdnatuurclub@strandloper.nl en wie weet wordt jouw idee dan wel uitgevoerd!

Braakballen uitpluizen

Zaterdag 14 februari 2015

Tijd: 10.00 - 11.15 uur Plaats: Jan Verwey Natuurcentrum, Zilver Schoon 20

Uilen eten hun prooidieren met huid en haar op. Omdat botjes, schedels en haren niet te verteren zijn, braken uilen dat allemaal weer uit in een samengeperste braakbal. De Jeugdnatuurclub gaat deze braakballen uitpluizen om er achter te komen wat de uil gegeten heeft.

Het Jan Verwey Natuurcentrum foto: Wim Sonius

In het Jan Verwey Natuurcentrum

Zaterdag 14 maart 2015

Tijd: 10.00 - 11.15 uur Plaats: Jan Verwey Natuurcentrum, Zilver Schoon 20

Deze keer kunnen jullie zien wat ons mooie natuurcentrum te bieden heeft en gaan we o.a. het landschapsspel doen.

Excursies

Het algemene e-mail adres voor informatie over of aanmelden voor de excursies is:

excursies@strandloper.nl

Noordelijk Delta gebied foto: George Hageman

Vogels in het Deltagebied

Zondag 28 december

Tijd: 8.00 - 17.00 uur Plaats: vertrek vanaf de Northgohal
Voor veel vogels en veel soorten moet je in de winter naar het Deltagebied gaan. De goede gebieden kun je op één dag onmogelijk allemaal bezoeken. Welke keuze dit jaar wordt gemaakt laten we afhangen van bijzondere soorten, maar zeker is dat de Brouwersdam op het programma zal staan. Opgeven via excursies@strandloper.nl of bij Jelle van Dijk (071-3610833).

Amsterdamse Waterleidingduinen

Zaterdag 24 januari 2015

Tijd: 8.30 - 12.00 uur Plaats: vertrek vanaf de Northgohal

We rijden naar de ingang Pannenland bij Vogelenzang. Hierna wandelen we door het bos naar de brede kanalen waar we Grote Zaagbek, Brilduiker, Krooneend en Wilde Zwaan hopen te zien. Wellicht worden we ook verrast door soorten als IJsvogel, Waterral, Klapekster en Baardmannetje.

Aanmelden via excursies@strandloper.nl of bij Frank-Peter Scheenstra (0252-377733).

Oostvaardersplassen

Zondag 22 februari 2015

Tijd: 8.00 - 16.30 uur Plaats: vertrek vanaf de Northgohal Zeearenden balsen al in februari. Dus hebben we een aardige kans deze imposante roofvogel te zien. Daarnaast zijn er in februari nog veel eenden, ganzen en zwanen te vinden. Met een beetje geluk zien we ook IJsvogels, Klapeksters en Ruigpootbuizerds. Aanmelden via excursies@strandloper.nl of bij Jos Zonneveld (071-3620336).

Grutto's boven Poelgeest foto: Wil Heemskerk

Polders Poelgeest en Oud-Poelgeest

Zaterdag 21 maart 2015

Tijd: 8.00 - 12.00 uur Plaats: vertrek vanaf de Northgohal Twee jaar geleden waren we hier ook in maart.

Toen liepen de eenden over het ijs en waren de stinzenplanten nog nauwelijks te zien. We verwachten veel eenden en vooral veel Grutto's te zien. Na de watervogels bewonderd te hebben, parkeren we bij de ingang van Oud-Poelgeest voor een wandeling door het parkbos. Behalve de duizenden Bosanemonen zien we hier Holwortel, Vingerhelmbloem, Sterhyacint en Sneeuwroem.

Aanmelden via excursies@strandloper.nl of bij Jelle van Dijk (071-3610833).

Lezingen

Elke laatste vrijdag van de maand in voor- en najaar vindt een lezing plaats in het Jan Verwey Natuurcentrum, adres: Zilverschoon 20. Voor deze vaste vrijdagavondlezingen geldt:

- De toegang is gratis. De zaal gaat open om 19.30 uur. Vol = vol
- Wie zeker wil zijn van een plaatsje kan dit voor 2 euro per persoon reserveren via lezingen@strandloper.nl (Gepast) betalen aan de deur.

NB. De toegangskaarten voor de eventuele extra lezingen die we organiseren met Boekhandel Van der Meer en de Bibliotheek Noordwijk zijn verkrijgbaar bij de boekhandel, in de bibliotheek en op de avond zelf aan de zaal. De kosten daarvoor zijn € 5 per kaartje. Je kunt de kaartjes hiervoor niet reserveren via het lezingen-email adres. Dat is alleen voor de vaste vrijdagavondlezingen.

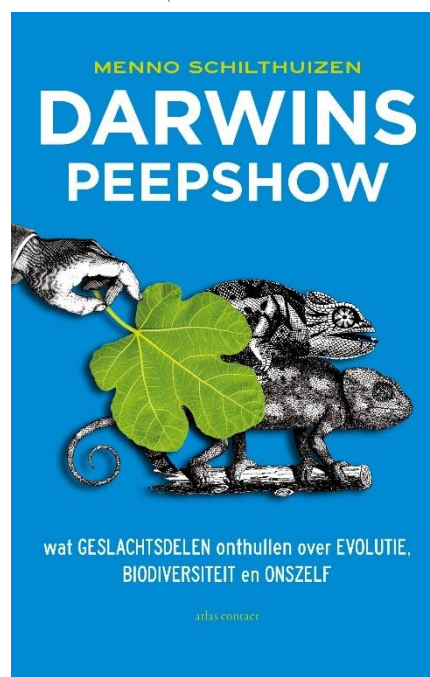
Darwins peepshow (extra lezing)

Vrijdag 16 januari 2015

Aanvang: 20.00 uur Plaats: Jan Verwey Natuurcentrum, Zilverschoon 20

Al jaren onderzoeken biologen aan de hand van laboratoriumexperimenten, veldwerk en computersimulaties de geslachtsorganen van allerlei organismen: van zeeslakken tot aaskevers, van primaten tot woestijnratten. Vaak is alleen aan de genitaliën te zien om welke soort het precies gaat. Eén vraag houdt de gemoederen al lange tijd bezig, namelijk waarom de penis en vaak ook hun vrouwelijke equivalenten zo verschillen van soort tot soort? In de afgelopen twintig jaar hebben onderzoekers ontdekt dat geslachtsdelen, ook die van de mens, een belangrijke rol spelen in de evolutie van de soort. **Menno Schilthuis** is evolutiebioloog en onderzoeker bij Naturalis. In zijn nieuwe boek *Darwins peepshow* beschrijft hij dit revolutionaire werk en de nieuwe perspectieven, die dit biedt op de ontwikkeling en het gedrag van soorten. Op 16 januari is hij te gast in het Jan Verwey Natuurcentrum voor een lezing. Deze lezing organiseren we samen met de bibliotheek Noordwijk en Boekhandel v.d. Meer.

Entree € 5, kaarten verkrijgbaar bij boekhandel v.d. Meer en aan de zaal (voor zover de voorraad strekt).

Canada

Vrijdag 30 januari 2015

Aanvang: 20:00 uur Plaats: Jan Verwey Natuurcentrum, Zilverschoon 20

De natuur in Canada is van een schoonheid en uitgestrektheid die moeilijk te bevatten is. Je reist er door spectaculaire landschappen en elk moment kan groot wild je weg kruisen. Als bewoner van de Veluwe heeft natuurfotograaf **Fred van Wijk** een bijzonder oog voor grote zoogdieren en het landschap waarin ze leven. Vanavond kijken we met hem mee op zijn reis door het westen van Canada. We volgen de weg van het water vanaf de eeuwig besneeuwde bergtoppen en gletsjers van de Canadese Rocky Mountains, via watervallen, bergmeren en rivieren naar de kust en de Stille Oceaan. Leefgebied van Wapiti's, beren en Orca's. Onderweg passeren we de nationale parken Banff, Jasper en Kootenay in de Rocky Mountains, om te eindigen op Vancouver Island.

Raymond Klaassen aan het werk

Vogeltrek ontrafeld

Vrijdag 27 februari 2015

Aanvang: 20:00 uur Plaats: Jan Verwey Natuurcentrum, Zilverschoon 20

Vroeger dachten we dat Koekoeken 's winters in Sperwers veranderden en Boerenzwaluwen wegkropen in de modder. Tegenwoordig kennen we het echte verhaal, de fascinerende vogeltrek. Althans we denken dat we er iets van weten. Met nieuwe technieken als satellietzenders heeft het onderzoek naar trekvogels een hoge vlucht genomen. Keer op keer worden we weer verrast over wat zich echt afspeelt in het leven van de trekvogels. **Raymond Klaassen** volgt als onderzoeker Kiekendieven, Koekoeken en Boerenzwaluwen op hun omzwervingen in en naar de overwinteringsgebieden. Vanavond kijken we met hem mee naar dit onderzoek en de onverwachte inzichten die dit oplevert. De uitzonderlijke prestaties van trekvogels blijven voor ons moeilijk te bevatten. En dat is één ding dat eigenlijk niet is veranderd sinds we nog dachten dat de zwaluwen wegkropen in de modder.

Over zoogdieren en teken

Vrijdag 27 maart 2015

Aanvang: 20:00 uur Plaats: Jan Verwey Natuurcentrum, Zilverschoon 20

In de natuur is het altijd opletten geblazen voor teken. Ze kunnen de ziekte van Lyme overbrengen. Het devies is: controleer goed of je na een wandeling teken opgelopen

hebt en let op de symptomen van infectie. Ook is het goed om je er bewust van te zijn waar en wanneer het risico van tekenbeten het grootst is. Uit onderzoek wordt steeds meer bekend over de leefwijze van teken. Onderzoeker **Tim Hofmeester** van de Wageningen Universiteit is een specialist op dit gebied. Hij onderzoekt de interactie van teken met wilde zoogdieren. Want een teek is er niet zo maar. Het beestje is deel van een natuurlijk web van planten en dieren die allemaal met elkaar te maken hebben. Vooral zoogdieren spelen een sleutelrol. Vanavond horen we meer over wat herten en muizen te maken hebben met die tekenbeet die we liever niet willen oplopen.

Woelmuis: gastheer voor teken ?

Donderdag 5 maart 2015

Aanvang: 20:00 uur Plaats: de Klister, Heereweg 105 te Lisse

Naast de Vereniging voor Natuur- en Vogelbescherming Noordwijk (VNVN) zijn er diverse andere verenigingen in de regio die zich bezig houden met natuureducatie, natuurbeleving en natuurstudie. Voor de KNNV afdeling Bollenstreek een reden voor een nieuwe serie lezingen: **Gluren bij de Buren.**

Jelle van Dijk is al jarenlang ook lid van de KNNV afdeling Bollenstreek en heeft de primeur om te starten met deze serie. Op 5 maart 2015 zal hij onze Noordwijkse vereniging voor het voetlicht brengen met een interessante lezing in Lisse voor de KNNV Bollenstreek. Wat is de VNVN voor een vereniging? Welke projecten hebben wij? Bijzondere aandacht zal daarbij uitgaan naar de zee- en trekstellingen die al vanaf 1972 bij Noordwijk plaatsvinden. Wat levert dit op voor de kennis over onze avifauna? Kan de vogelbescherming er ook wat mee doen?

De lezing begint om 20:00 uur in de Klister, Heereweg 105 te Lisse. Halverwege de lezing is er een pauze en het duurt ongeveer tot 22:00 uur.

Tijdens de pauze kunt u kennis maken met leden van de KNNV Bollenstreek. We adviseren u daarom u op te geven, zodat we zeker weten dat we voldoende stoelen hebben. Opgave kan bij de secretaris Paul Venderbosch (paulsbus@casema.nl, telefoon 0252 214889).

Bestuursmededelingen december 2014

Het beschermen van de natuur in en rondom Noordwijk in de ruimste zin, is een van de doelstellingen van onze vereniging. De laatste maanden heeft het bestuur zich in het bijzonder bezig gehouden met het strand. Van de Strandnota van de gemeente verscheen een tweede conceptversie, waarin we gelukkig een aantal van onze eerdere verzoeken terugzagen. Deze Strandnota is meer afgewogen dan de eerste versie en legt meer het accent op voldoende rust en ruimte op het strand. Het toekomstige strandreservaat "Noordvoort" krijgt ook veel aandacht, hoewel we de uitwerking wel concreter willen hebben. Punten van zorg zijn de plannen om vijf strandhuisjes toe te staan op het strand bij de Langevelder slag en de Duindamse slag en het verruimen van het hondenbeleid (niet aanlijnen op het geplande strandreservaat). De Gemeente is door de rechter in het gelijk gesteld over het niet verlenen van een vergunning om met sulky's op het strand te trainen. Onze vereniging trad op als belanghebbende. Helaas is er beroep aangetekend, waardoor het nu bij de Raad van State ligt. Naast deze belangenbehartiging is er gelukkig ook veel gebeurd op het gebied van natuurbeleving.

Spinnenexcursie met Gerard foto: Annet de Willigen

De jeugd ging op zaterdag 6 september in het Leeuwenhorstbos **op zoek naar spinnen**.

Onder leiding van spinnenexpert Gerard van der Klugt hadden de 15 deelnemers een leerzame ochtend. Met plantenspuit, stemvork, sleepnet en loeppotjes werden de spinnen, maar ook diverse soorten pissebedden, goed zichtbaar. Onderweg zagen ze prachtige paddenstoelen, waaronder de Porseleinzwam.

In hetzelfde Leeuwenhorstbos vond op 22 oktober het inmiddels traditionele "**Herfstnatuurspel**" plaats. Het onstuimige weer leek spelbreker te worden, maar op de valreep klaarde het op. De educatieve werkgroep van onze vereniging had dit jaar als thema "Kringloop" gekozen. Ruim 100 kinderen konden zich heerlijk uitleven en ook nog wat kennis van de natuur opdoen. Met dank aan gastheer Zuid-Hollands Landschap en het Baalbergenfonds.

Dineke druk met de najaarscursus foto: Wil Heemsker

Verheugend is weer het grote aantal deelnemers (27) aan de najaarscursus "**Vogels in de winter en vogeltrek**". Tijdens drie avonden en drie excursies worden de deelnemers onder leiding van Dineke Kistemaker theoretisch en praktisch ingewijd in het herkennen van de vogels in de winter.

Herfstnatuurspel 2014 foto: Piet Broekhof

Zandhoop met Oeverzwaluwen foto: Jelle van Dijk

De fietsexcursie door de regio op 16 augustus had ook te kampen met een slechtweer-voorspelling, waardoor het aantal deelnemers op tien bleef steken. Gelukkig bleef de regen tot één bui beperkt. Op de onder water gezette bollenpercelen werden o.a. Oeverlopers, Witgat, Kempphaan en Bergeend gezien. In een grote zandhoop op het bedrijventerrein Gravendijck zag men enkele Oeverzwaluwen in- en uitvliegen.

Bij de Noordwijkerhoek zat een flinke groep ganzen (Nijlganzen, Grote Canadese Ganzen, Grauwe Ganzen) en Kieviten. Langs de Elsgeesterlaan werden in het gras 150 Goudplevieren gezien, waarna de terugweg werd aanvaard.

Waddenweekend 2014 Vlieland foto: George Hageman

In het weekend van 12-13-14 september bezocht een groep van 21 deelnemers het eiland Vlieland voor de jaarlijkse **Waddenexcursie**. Prima weersomstandigheden, 100 soorten vogels en een gezellige groep. Zie het verslag elders in deze Strandloper.

Tijdens de lezing op 26 september nam **Rogier van Vugt**, orchideeënspecialist van de Leidse Hortus Botanicus, de ca. 60 belangstellenden mee naar **de flora en fauna van de Mascarenen**, een eilandengroep in de Indische Oceaan. Door de miljoenen jaren van isolatie is hier een heel bijzondere planten- en dierenwereld ontstaan. Op een boeiende manier vertelde Rogier over de unieke orchideeën die op de eilanden Mauritius en La Reunion voorkomen. Ook de vogels kwamen aan bod.

Rogier van Vlugt lezing: Mascarenen foto: George Hageman

De jaarlijkse **Eurobirdwatch** vond plaats op 4 oktober. In heel Europa wordt op die dag door tellers genoteerd welke trekvogels er passeren. Het was een topdag voor de vogeltrek. Op het duin bij Rinus z'n trap werd van 8 tot 11 uur geteld. Hoogtepunten waren Kleine Rietganzen, Kruisbekken, Boomvalk en de massale trek van Zanglijsters.

Eurobirdwatch 2014 foto: Wil Heemskerck

Op 31 oktober hield **Jelle Harder** voor een volle zaal een boeiende lezing over **“het verborgen leven van de IJsvogel”**. Voor velen is de IJsvogel de mooiste vogel van Nederland. Er een zien is altijd een buitenkans.

Jelle Harder IJsvogellezing foto: George Hageman

Jelle Harder doet al jaren ijsvogelonderzoek in de Gooi- en Vechtstreek. Het blijkt dat “elfstedenwinters” funest zijn voor de ijsvogelstand, maar dat ze zich daarna weer goed herstellen. De mens kan helpen de broedgelegenheid te bevorderen door het plaatsen van

ijsvogelwanden langs stroompjes, rivieren en meren. Na de pauze keek men naar een prachtige film van Cees van Kempen over hoe IJsvogels zich redden in een stadse omgeving. Ook rond Noordwijk zijn IJsvogels te vinden. Jelle Harder sprak de verwachting uit, dat na deze avond er rond Noordwijk meer IJsvogels waargenomen zullen worden, omdat men nu beter weet waarop te letten.

Op 8 November ging een groep van 13 deelnemers op excursie **naar de Kop van Noord-Holland**. Na al die dagen met mist en grijsheid een heerlijke dag met helder weer en een leuke mix van soorten. In de Putten, aan de landzijde van de Hondsbossche Zeewering, zag men Wulpen en Steenlopers. Bij de kustversterking tussen

Gewone zeehonden op het strand bij Petten
foto: Jos Zonneveld

Camperduin en Petten werd nog volop zand opgespoten. Hier lagen 32 Gewone zeehonden op het nieuwe strand. Bij de dorpsvijver van Callantsogot zat de Roze Pelikaan, die hier z'n stekkie heeft gevonden. Langs de weg naar Wieringen kon men van dichtbij allerlei soorten mooi bekijken, zoals Tureluur, Kluut, Zwarte Ruiter, Kievit, Pijlstaart, Slobeend, Wintertaling, Krakeend, Grote Zilverreiger, Buizerd en Slechtvalk. Langs het voormalige eiland Wieringen (op de kwelder: Scholekster, Wulp, Kluut en Bergeend) ging het naar Oosterland, waarbij onderweg groepen Kieviten, Goudplevieren en vooral Rotganzen werden gezien. Bij de haven van Den Oever werd men verrast door een IJsvogel en 2 Sneeuwgorzen. Verder hier veel Futen, een Brilduiker, enkele Dodaarzen en een Kuifduiker. De excursie werd besloten met een bezoek aan de Wieringermeer. Bij het Dijkgat en bij haven 'de Oude Zeug' werd het IJsselmeer afgespeurd. Dit leverde flink wat Toppers en Kuifeenden op. Tenslotte zagen we in de polder een groep van ruim 900 Toendrarietganzen.

Elke eerste zaterdag van de maand is er een **inloopochtend in het Jan Verwey Natuurcentrum**. Daar worden de laatste waarnemingen uitgewisseld, kan men z'n foto's op groot scherm laten zien, onder het genot van een kop koffie en een koek.

Het is een inloopochtend, iedereen is welkom. Nieuwe leden of aspirant leden kunnen eens een kijkje nemen in het Centrum en kennis maken met ervaren leden, of een vraag stellen over de natuur. Van 10 tot 12 uur bent u van harte welkom.

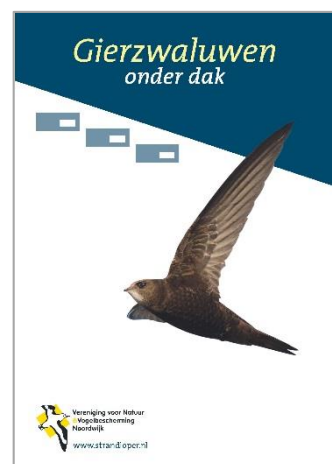
Inloopochtend foto: George Hageman

Kijkt u wel eens op **de website** van de vereniging? Sinds januari is de geheel vernieuwde website een echte aanrader. Prachtige foto's (van onze huisfotografen), verslagen van activiteiten, de laatste nieuwtjes en waarnemingen en een agenda met alle komende activiteiten. Volg de natuur rondom Noordwijk en zet 'm bij uw favorieten: www.strandloper.nl

De vereniging heeft bijdragen geleverd aan twee boekjes. Een **brochure over Gierzwaluwen**, geschreven door Hein Verkade, bedoeld om de nestgelegenheid voor Gierzwaluwen te bevorderen door gebruik te maken van neststenen. Het voornemen is deze brochure in het voorjaar aan te bieden aan de Gemeenteraad. Daarnaast hebben leden van onze vereniging een belangrijke redactionele bijdrage geleverd aan het jubileumboekje van de KNNV de Bollenstreek, onze zustervereniging in Lisse. Deze uitgave "**Gebied en der Wijs**" geeft een beschrijving van 24 natuurgebieden in de Duin- en Bollenstreek.

Ook financieel heeft onze vereniging bijgedragen. Voor een bespreking van het boekje: zie elders in deze Strandloper.

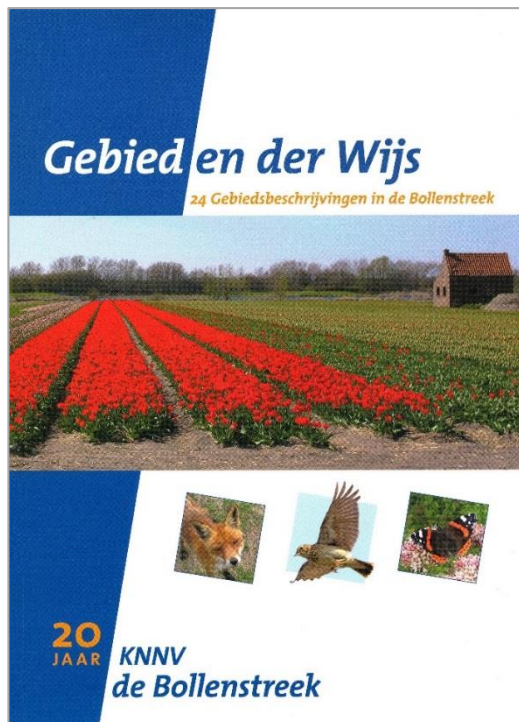
Het jaar 2014 loopt al weer tegen het einde. Tijd om de datum van de Nieuwjaarsreceptie in uw agenda te zetten. Iedereen is weer welkom op de eerste zondag van het nieuwe jaar: zondag 4 januari 2015, van 16.00 – 18.00 uur in het Jan Verwey Natuurcentrum.

Namens het bestuur, George Hageman, secretaris

Nieuw in de Jan Verwey Bibliotheek

Jelle van Dijk

*Pel van Hattum & Paul Venderbosch (redactie) 2014. **Gebied en der Wijs 24 Gebiedsbeschrijvingen in de Bollenstreek.** Uitgave van KNNV-afdeling Bollenstreek, Lisse. 80 pagina's. Prijs € 10. Te bestellen via het formulier op de website www.knnv.nl/bollenstreek. Ook verkrijgbaar bij Boekhandel Van der Meer in Noordwijk aan Zee.*

In het najaar van 1994 werd in Lisse de "Natuur- en Vogelwerkgroep Bollenstreek (afdeling van de KNNV)" opgericht. Ter gelegenheid van het 20-jarig bestaan heeft het bestuur van onze Lissese zustervereniging een mooi boekje laten maken. Hierin kun je veel informatie vinden over natuurgebieden zoals duinen en landgoedbossen, maar ook over interessante polders zoals Polder Hoogeweg en de Lisserpoelpolder. Ook parken zoals Park Rusthoff in Sassenheim en de heemtuin in Hillegom ontbreken niet. Op de overzichtkaart voorin het boekje is duidelijk aangegeven waar de hier besproken gebieden te vinden zijn.

Elk hoofdstuk begint met een kaartje en een praktische inleiding, waarin duidelijk wordt gemaakt hoe het gebied te bereiken is (ook met het openbaar vervoer) en hoe de toegang geregeld is. Hierna volgt een paragraaf over de ontstaansgeschiedenis van het gebied. De kern van elk hoofdstukje vormt de beschrijving van opvallende flora en fauna.

Het is een hele prestatie van beide redacteuren geweest om 17 auteurs aan het werk te zetten en er voor te zorgen dat de bijdragen op tijd werden ingezonden. Bij die auteurs vinden we heel wat bekende namen zoals Hein Verkade, Ab Steenvoorden, Charlotte Matthijse, Hans van Stijn, Hans Vader en Piet Muller.

Het boekje ziet er mede dankzij de opmaak van René van Rossum fris en aantrekkelijk uit. De afgedrukte foto's tonen een fraaie mix van planten, vogels, insecten en landschappen.

Wil je eens op stap gaan in het Overbosch bij Voorhout, de heemtuin in Lisse of het bos van Vogelenzang dan vormt dit boekje een prima gids. Maar wellicht bieden ook de hoofdstukjes over gebieden die je al wel kent, leuke bijzonderheden die uitnodigen tot een nieuw bezoek.

*Nico Groen, Henk van der Kaaden & Liesbeth Brouwer 2014. **Wandel- en Fietsroutes langs monumentale en bijzondere bomen in Lisse.** Uitgave van de Vereniging Oud-Lisse. 128 pagina's. Prijs € 12,50 (te verkrijgen in de Lissese boekhandels).*

In Lisse wordt al vele jaren goed op de monumentale bomen gelet. Het was Udo Hassefras die in 2000 een degelijke inventarisatie van het Lissese bomenbestand gaf in het boek "Bomen in Lisse". Nu ligt er een mooi overzicht, in een aantrekkelijk jasje gestoken door middel van korte teksten en fraaie kleurenfoto's. In het voorwoord merkt John van Velzen (voorzitter KNNV-Lisse) terecht op dat bomen in een stedelijke omgeving geen vanzelfsprekende zaak zijn. De grond zit vol met kabels en leidingen, de ruimte voor een mooie kroon is niet altijd aanwezig en steeds vaker hebben bewoners moeite met wat er uit een boom kan vallen zoals bladeren, vruchten en vogelpoep.

Het bijzondere van deze bomengids voor Lisse is dat er geen overzicht per soort wordt gegeven, maar dat de soorten aan bod komen in de uitgezette wandelingen. Die wandelroutes zijn uitstekend op de bijgevoegde kaarten aangegeven.

In Lisse (de Keukenhof niet meegerekend) staan ongeveer 200 monumentale bomen van 100 jaar of ouder. Deze hebben een beschermde status. Ze staan vaak op bijzondere plaatsen en zijn dikwijls beeldbepalend voor hun omgeving. Daarnaast zijn er nog ca. 250 bomen van 70-100 jaar die ook op de lijst van de gemeente staan. Zo'n fraai boekje als nu voor het bomenbestand van Lisse verschenen is, zou ook eens voor de gemeente Noordwijk gemaakt moeten worden. Het zou zowel bij de inwoners van Noordwijk als bij het gemeentelijke groenbeheer kunnen leiden tot meer waardering voor karakteristieke bomen 'op leeftijd'.

*Bert Maes (redactie) 2013. **Inheemse bomen en struiken in Nederland en Vlaanderen, herkenning, verspreiding, geschiedenis en gebruik.** Uitgeverij Boom, Amsterdam. 427 pagina's. Prijs € 39,90.*

Onder de boeken die over bomen gaan, neemt dit boek een unieke positie in. Het boek gaat namelijk alleen over bomen en struiken die hier van nature voorkomen. Dat zijn dus soorten die al in West-Europa groeiden voordat dankzij de ontdekkingsreizen (1492: Columbus zeilt naar Amerika) enkele duizenden 'vreemde' houtgewassen in Europa werden ingevoerd.

De schrijvers bespreken ca. 110 inheemse soorten. Deze soorten hebben zich na de laatste ijstijd op eigen kracht over West-Europa verspreid. Natuurlijk hebben de vroegere bewoners van onze gewesten deze soorten ook gebruikt voor de aanplant van windkeringen en geriefhoutbosjes en hebben hiermee de verspreiding wel beïnvloed.

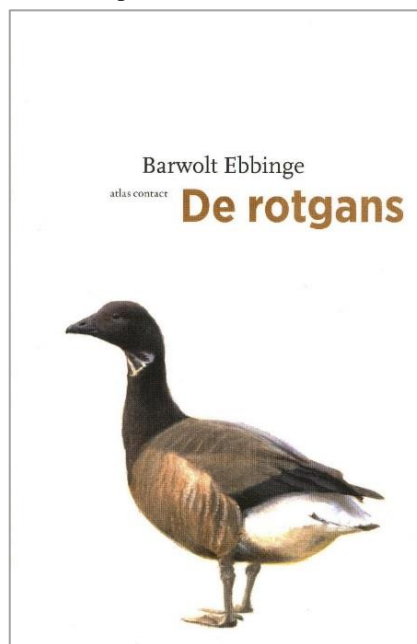
Autochtone bomen en struiken zijn soms niet eenvoudig te herkennen en vaak moeilijk te onderscheiden van aangeplante variëteiten. De schrijvers zijn bij hun onderzoek grondig te werk gegaan en hebben onder andere gebruik gemaakt van historische kaarten (bijv. eeuwenoude houtwal) en modern DNA-onderzoek.

Onze duinen zijn relatief rijk aan autochtone houtgewassen. Toen in de tweede helft van de negentiende eeuw de begrazing door vee sterk afnam, konden veel inheemse struiken zich goed ontwikkelen:

Duindoorn, Eenstijlige meidoorn, Wilde kardinaalsmuts, Kruipwilg, Duinroos en nog enkele roossoorten. Toen in het begin van de vorige eeuw Staatsbosbeheer de duinen ging bebossen werden vooral exotische gewassen gebruikt (bijv. Oostenrijkse den, Corsikaanse den, Sitkaspar).

In het boek gaat veel aandacht uit naar het onderscheid tussen sterk op elkaar gelijkende soorten binnen een bepaalde familie (bijv. iepen, populieren, wilgen, enz.). Bij de bespreking van een soort komen achtereenvolgens aan bod: herkenning, groeiplaats en verspreiding, archeobotanie en geschiedenis, beheer en behoud. Bijzonder interessant vond ik de stukjes over archeobotanie. Zo is bij de Jeneverbes te lezen dat in een opgegraven boerderij bij Wateringen (ca. 3500 v. Chr.) voor de middenstaanders stammen van de Jeneverbes waren gebruikt. Vondsten van pitten in Romeinse beerputten wekken de suggestie dat de jeneverbessen als specerij bij de maaltijd werden gebruikt.

Het boek is fraai uitgegeven. Harde kaft, uitstekend gebonden en daardoor een genot om door te bladeren. Tekeningen, kaartjes en foto's zijn van hoge kwaliteit; de tekst is zeer toegankelijk geschreven. Als vanzelf groeit de belangstelling en de liefde voor ons 'bomenerfgoed' bij het doornemen van dit boek. Wat dat betreft zou dit boek eigenlijk op tafel moeten liggen bij gemeentelijke functionarissen, die beslissen of bij nieuwe aanplant voor inheemse boomsoorten wordt gekozen, of dat de voorkeur uitgaat naar exoten als Italiaanse steeneik en Canadese hemlockspar.

*Barwolt Ebbinge 2014. **De rotgans.** Uitgeverij Atlas Contact Amsterdam/Antwerpen. 363 pagina's. Prijs € 35.*

De schrijver van deze vogelbiografie, bij velen bekend als 'ganzenbart', is een van de grootste deskundigen op het gebied van ganzen in ons land. Na de start van zijn onderzoek op de kwelders van de Waddeneilanden in de jaren zeventig, volgden vele expedities naar de toendra's van Taimyr in Siberië vanaf het eind van de jaren tachtig. Vanuit de universiteit van Groningen werd onder leiding

van Prof. Rudi Drent een breed onderzoeksprogramma naar arctische ganzen opgezet. Een flinke rij wetenschappelijke artikelen en dissertaties over ganzen was het gevolg. Wat Rotganzen betreft is nu al die kennis, opgetast in wetenschappelijke publicaties, door Bart Ebbinge op een prettige manier voor iedereen toegankelijk gemaakt.

Het boek gaat in op de vragen die Ebbinge zichzelf als nieuwsgierige onderzoeker stelt. Waarom wisselen Rotganzen zo vaak van plaats bij het begrazen van de uitgestrekte kwelders, blijft het familieverband steeds in tact, waarom blijven Rotganzen tot eind mei in het Waddengebied, hoe komt het toch dat de Rotganzen vaak zonder jonge vogels uit Siberië terugkeren? Alle onderzoekers begrepen natuurlijk heel goed dat je voor de beantwoording van die laatste vraag niet op de kwelders van Terschelling moest blijven. Toen rond 1990 het mogelijk werd naar Siberië te gaan, kwam dan ook een lange rij expedities op gang. Het onderzoek in de korte poolzomer (half juni vaak nog grotendeels sneeuwdek) vult dan ook het grootste deel van dit boek. Het vermoeden dat de lemmingencyclus het broedsucces

van Rotganzen bepaalt, werd in Taimyr overtuigend aangetoond. Boeiend om te lezen zijn de interacties met Poolvossen, Middelste Jagers, Sneeuwuilen en Taimyrmeeuwen. Ook is een hoofdstukje gewijd aan de Roodhalsgans, die zich naar het noorden uitbreidt en daar een hoger broedsucces haalt dan de Rotgans.

Het aardige van dit boek is, dat de zeer toegankelijke tekst wordt verrijkt door mooie kaartjes, grafiekjes en tabellen. Maar als je daar niet naar wilt kijken, vormt dat geen belemmering om de lopende tekst te lezen. Jammer is dat de afgedrukte foto's soms van een zeer matige kwaliteit zijn. Voor de prijs van 35 euro had de lezer hier meer mogen verwachten. In de boeken van Thijssse van 100 jaar geleden zijn de zwart-wit foto's dikwijls van betere afdrukkwaliteit! Toch is het opnemen van kaartjes, grafieken, tabellen en foto's een groot pluspunt vergeleken met het bekroonde boek "De gierzwaluw" (van dezelfde uitgever) waarin alleen op het kaft een illustratie prijkt.

In Memoriam Toos Bom

Op 20 september jl. overleed Toos Bom op 89 jarige leeftijd. Sinds geruime tijd was zij door haar hoge leeftijd en handicap niet meer actief. Bovendien streefde zij er bepaald niet naar om in het middelpunt van de belangstelling te staan, waardoor velen zich zullen afvragen: "Wie was Toos Bom"? Zij heeft echter een dusdanige rol gespeeld binnen de vereniging

dat haar aandeel niet onvermeld mag blijven. Als jonge vrouw had zij voor de klas al direct contact met de jeugd, gevolgd door een periode waarin zij bij de scouting het werken met jongeren voortzette. Er volgde een druk bestaan met een groot gezin en het werk in de bakkerij. Tot de winkel gesloten werd en zij naarstig op zoek ging naar een leuke invulling voor de dan beschikbare vrije tijd.

In de jaren tachtig organiseerde de vereniging enkele IVN cursussen waar zij zich spontaan voor aanmeldde. Een groot aantal cursisten hebben we na het voltooiën ervan nooit meer teruggezien.

Echter een aantal van hen heeft zich vanaf dat moment verdienstelijk gemaakt met het presenteren van hun verworven kennis aan het publiek. Scholen werden uitgenodigd het Jan Verweij Natuurcentrum te bezoeken.

Voor Toos bleek dit niet alleen bekend terrein maar vulde bovendien de behoefte om haar vrije tijd nuttig te besteden. Zelf vond zij dat haar natuurkennis bescheiden was, maar wat zij daarvan "in huis had" stelde zij volledig in dienst van iedereen die er voor openstond. Zo zal o.a. heel veel schooljeugd zich het contact met Toos herinneren. Ook haar bijdrage aan de Herfstnatuurspelen hebben Toos een bijzondere plaats bezorgd bij de deelnemers ervan. Het enthousiasme waarmee zij de opdrachten presenteerde werkte aanstekelijk bij jong en oud.

Na haar besluit hiermee te stoppen werd zij benaderd om natuur- uitstapjes voor een groep ouderen te organiseren. Samen met Riet Alkemade stelde zij een compleet jaarprogramma samen, waarmee dit clubje in contact werd gebracht met de natuur in wijde omgeving. Uiteindelijk waren het lichamelijke gebreken die haar deden besluiten een punt te zetten achter een nuttig en waardevol natuureducatieeven.

Haar kinderen plaatsten het volgende gedicht op de condoleancekaart:

*De bomen komen uit de grond
en uit hun stam de twijgen.
En ie'dreen vindt het heel gewoon
dat zij weer bladeren krijgen.
We zien ze vallen naar de grond
en dan opnieuw weer groeien.
En heeft de aarde ons geleerd
dat al wat sterft zal bloeien.*

Zo willen we Toos Bom graag in herinnering houden.

Dick Passchier

Waddenweekend 2014, Vlieland

Foto: George Hageman

Ruurd Eisenga

Het tweede weekend van september stond het traditionele waddenweekend weer gepland. Bestemming was het prachtige Vlieland. Met 21 personen werd eind van de middag koers gezet richting Harlingen. Allemaal ruim op tijd dit keer, werd er in de haven in het zonnetje genoten van gebakken vis. De overtocht verliep voorspoedig en met de gereed staande fietsen werd 't West End, ons traditionele onderkomen, bereikt en door iedereen kwartier gemaakt.

De volgende morgen ging het na het ontbijt (buiten in de zon!) richting de Kroonspolders. Door het getij gedwongen werd een andere traditie doorbroken, geen koffie met appelgebak met cranberrysaus en slagroom na de fietstocht, maar direct werd iedereen de dijk op gejaagd! Al snel kon het echte vogelen beginnen. In de zoetwater kanaaltjes konden vlot verschillende eendensoorten op de tellijsten worden ingevuld. In de verderop gelegen brakwater plasjes waren veel steltlopers uitstekend te bekijken. Keurig gegroepeerd stonden Tureluurs, Kluten en tientallen Lepelaars wat te dutten. Op het wad waren nog wat soorten Strandlopers actief, waaronder ook een Kleine. Dankzij de moderne media was inmiddels bekend dat er ook een Grauwe Franjepoot aanwezig zou moeten zijn. Al snel werd deze vogel al druk foeragerend ontdekt. Door de telescopen heeft een ieder deze soort goed kunnen bekijken.

Na in het zonnetje, het was gewoon warm, zelf gefoerageerd te hebben van de meegebrachte dubbele boterhammen werd door bijna iedereen koers gezet naar de punt, het hoge duin aan het einde van de dijk. Van hier was het prachtig om een jagende Slechtvalk duizenden Kanoeten en Zilverplezieren de lucht in te zien jagen. Terugkijkend over de dijk en het wad werd plots een steeds groter wordende stip ontwaard. Al heel vlug werd duidelijk dat de vogel die laag cirkelend en biddend precies over de plek vloog waar we tien minuten eerder nog zaten te eten, een Visarend was! Een van de deelnemers die was achtergebleven voor een tukje werd zelfs wakker van de plotselinge schaduw die over hem heen gleed. Een prachtige waarneming, daar was iedereen het wel over eens!

Er werd besloten dit succes te vieren door alsnog aan het gebak en de koffie te gaan!

Terugfietsend naar het onderkomen werd gestopt bij Bomenland, het plekje waar bijna altijd vliegenreigers zijn te vinden. Zo ook nu, een Bonte Vliegenreiger en verschillende Grauwe waren actief tussen de takken. Op camping Lange Paal werd verder gezocht naar kleine zangertjes in de houtwallen die de kampeerweiden begrenzen. De klassieke soorten konden worden bijgeschreven.

Terug bij de accommodatie werd heerlijk in het middagzonnetje geborreld en de voorbereidingen voor de macaronimaaltijd werden gedaan. Een uit het niets overvliegende Koekoek zorgde ervoor dat de aandacht weer meer naar de lucht ging. Nadat buiten de maaltijd was genuttigd werden de voorbereidingen voor de Waddenquiz afgerond. De quiz, die door Wim D en Jaap D op grootse wijze werd gepresenteerd had veel verassende opdrachten in petto. Hele toneelstukken moesten worden opgevoerd, cryptogrammen worden opgelost en limericks gecomponeerd, waarvan niet allen geschikt zijn voor publicatie. Deze kan wel:

*“Een bonte specht uit Noordwijkerhout,
dronk met carnaval te veel mout.
Hij had echt teveel op.
En met een houten kop,
dacht hij: was ik maar nooit meer stout.”*

De uiteindelijke winnaars zullen het nog moeilijk krijgen komend jaar de kwaliteit van deze jaargang te evenaren! Na een gezellige avond waaierde iedereen de volgende ochtend uit over het eiland. Er werd gekeken op de punt, achter de jachthaven voor wat vogeltrek, maar dat leverde niet veel op. Leuk was wel een Zilverplevier die heel stil in een pas gemaaid stukje duin stond en goed benaderbaar was. Een aantal mensen zetten hierna koers richting Kroonspolders, anderen gingen richting strand en bos. Het was opnieuw prachtig weer waardoor met regelmaat op grote hoogte roofvogels overkwamen zeilen.

Aan het einde van de middag werd verzameld bij de boot voor de overtocht terug naar Harlingen. Het verzamelen van de waarnemingen leverde een uitstekend resultaat op. Maar liefst 101 soorten werden waargenomen! We kunnen dan ook terugkijken op een bijzonder geslaagd weekend.

Wilt u komend jaar ook eens mee met het waddenweekend, schrijf dan dit vast in uw agenda: het Waddenweekend 2015 vindt plaats op 11, 12 en 13 september en gaat naar Terschelling. We verblijven in de Wierschuur. Hou de Strandloper en de website in de gaten voor meer informatie

Flora aanwinsten in 2014 voor de Duin- en Bollenstreek

Jelle van Dijk

Inleiding

In 2014 heb ik allerlei plaatsen in de regio bezocht waar bijzondere planten te verwachten zijn. Daarbij waren oude vindplaatsen die genoemd worden in de *Flora van de Duin- en Bollenstreek* (1995) en natuurlijk ook braakliggende terreinen, nieuwe wegbermen en de natuurontwikkelingsgebieden in de AW-duinen en het Langeveld. Evenals vorig jaar kwam er heel wat aanvullende informatie beschikbaar dankzij de onvolprezen website www.waarneming.nl. Hierdoor konden ook plantenvondsten van Wim Langbroek, Maarten Langbroek en Casper Zuyderduyn worden opgenomen.

Alle vondsten die hieronder worden vermeld, zijn terug te vinden op www.waarneming.nl. In het afgelopen jaar heb ik ruim 1200 plantenvondsten, alle met één of meer foto's, op deze website geplaatst. Bijzonder leerzaam was het commentaar dat af en toe door echte specialisten werd gegeven. Zo waren er deskundigen die verscheidene verwilderde tuinplanten op naam brachten. Zeer gewaardeerd was het commentaar van Dirk Derdeyn uit Vlaanderen, die mij wees op de verschillen tussen de fijnstraalsoorten en de vele soorten (verwilderde) Cotoneasters.

In het volgende overzicht worden alleen de waarnemers genoemd als de soort niet door mijzelf gevonden is. Alle vindplaatsen zijn binnen de genoemde km-hokken met de exacte plaatsaanduiding op de kaartjes van www.waarneming.nl terug te vinden. Voor aanvullende informatie over de verspreiding in ons land geeft de website www.verspreidingsatlas.nl veel informatie (en prachtige foto's!). Hieronder worden eerst de soorten genoemd die nog niet in onze regio bekend waren. Daarna volgt een lijstje nieuwe vindplaatsen van zeldzame soorten. Vanwege de beschikbare ruimte is hier een stevige selectie toegepast. Omdat er nog steeds in onze regio orchideeën worden uitgestoken zijn deze soorten niet in dit overzicht opgenomen.

Nieuw voor de Duin- en Bollenstreek

Grote vlotvaren *Salvinia molesta*

In oktober 2014 gevonden in een vijver in de wijk Rijnsoever (blok 30-26-14) door de gebroeders Langbroek. Dit is een bekende aquariumplant die doorgaans in de winter afsterft.

Moeraslantaarn *Lysichiton americanus*

Deze plant, behorende tot de familie van de Aronskelken, werd in mei 2014 gevonden in een slootkant van het hakhoutbos bij station Lisse (blok 24-58-43). Het is een exoot uit Noord-Amerika die zich in ons land op enkele plaatsen weet te handhaven.

Knopkroos *Lemma turionifera*

In juli 2014 door Wim Langbroek gemeld uit Rijnsoever (Zwarte Pad) en Gravendijck (blok 30-26-14 en blok 30-26-15). In augustus 2014 ook op Willem van den Bergh. Deze van oorsprong uitheemse kroossoort wordt recentelijk op steeds meer plaatsen aangetroffen.

Siberische lis *Iris sibirica*

In 2014 enkele bloeiende planten in een slootkant tussen Hillegom en Bennebroek (blok 25-41-41). Van nature komt deze soort voor in Midden-Europa. Zelf zag ik deze soort langs de Elbe ten oosten van Hamburg in een moeras dat gelijkenis vertoont met genoemde slootkant.

Wilde gladiool *Gladiolus communis*

In toenemende mate verschijnen de laatste jaren lage, rode gladiooltjes in de bollenvelden. Soms gaat het om tientallen planten per perceel (bijv. blok 30-17-22 en blok 30-17-12). In 2014 heeft Wout Holverda van het Nationaal Herbarium enkele planten en de bijbehorende zaden nader onderzocht. Zijn conclusie was dat het hier gaat om deze Zuid-Europese soort die tot in Zuid-Engeland is doorgedrongen. De planten in de bollenvelden zijn vermoedelijk afkomstig van verwilderde, ingevoerde planten.

Grote veldbies *Luzula sylvatica*

In maart 2014 een flinke groeiplaats (100 ex.) in het eikenbosje bij Ruigenhoek (blok 24-58-21). Volgens Joost Bouwmeester is deze soort hier vermoedelijk uitgepoot in de jaren tachtig toen even verderop bij de afrit van de N206 allerlei 'vreemde' soorten opdoken (o.a. de nog steeds aanwezige Slanke mantelanjer). Van nature komt deze soort voor in Midden-Europa (tot in Zuid-Limburg).

Rood cypergras *Cyperus longus*

In september zo'n 30 planten op braakliggend land in de Vosse- en Weerlanerpolder bij Hillegom (blok 25-51-12). Deze soort hoort thuis in Zuid- en Midden-Europa.

Handjesgras *Cynodon dactylon*

In juli 2014 vond Wim Langbroek op drie plaatsen bij de noordoever van de Binnenwatering (blok 30-26-14 en blok 30-26-24) deze kenmerkende soort van het rivierengebied. Vermoedelijk heeft het Handjesgras hier al vele jaren bestaan zonder opgemerkt te zijn geweest.

Tef *Eragrostis tef*

In september 2014 een pol op een afgeplagd stukje bij het heitje in de ZW-hoek van het Oosterduinse Meer (blok 24-57-35). Volgens Wout Holverda (Nationaal Herbarium) hoogstwaarschijnlijk deze soort. Tef is een graansoort uit tropisch Afrika.

Waterhyacint *Eichhornia crassipes*

In oktober 2014 vonden de gebroeders Langbroek deze aquariumplant op dezelfde plaats in Rijnsoever (blok 30-26-14) als de Grote vlotvaren.

Torenkruid *Arabis glabra*

In mei 2014 tientallen planten (tot hoger dan 1 m) op het terrein van de Geestgronden bij Vogelenzang (blok 25-41-41). Deze zeldzame crucifeer komt vooral voor in de omgeving van Haarlem.

Gevlekte rupsklaver *Medicago arabica*

Deze klaversoort, in ons land vrijwel beperkt tot Zeeland, werd in april 2014 gevonden langs de NW-oever van het Oosterduinse Meer (blok 24-58-31). Op 26 september 2014 ook enkele planten op de noordelijke oever van de Binnenwatering te Katwijk (blok 30-26-24).

Kleinbloemig kaasjeskruid *Malva parviflora*

In september 2014 een flinke pol op een zanddepot in de Vosse- en Weerlanerpolder bij Hillegom (blok 25-51-12). Deze soort komt oorspronkelijk uit Zuid-Europa.

Chinees vergeet-mij-nietje *Cynoglossum amabile*

In september 2014 vond Casper Zuyderduyn deze soort, vaak te koop in tuincentra, bij de eerste opgang in de Noordduinen (blok 24-57-51). Nog niet opgenomen in de Heukels' Flora van Nederland.

Chinees boksdooorn *Lycium chinense*

Vrijwel alle recent aangeplante boksdooorns blijken op deze soort betrekking te hebben, zoals in Katwijk op de Puinhoop en rond camping De Noordduinen (blok 30-26-13 en blok 30-12-14). Ook aangeplant in en bij Noordwijk (Northgodreef, Astridboulevard) en verwilderd op de oude storthoop aan de Achterweg (blok 30-17-51). Op slechts enkele plaatsen (Noordduinen, Palaceplein) is de echte Boksdooorn (met smalle blaadjes) te vinden.

Ruige fijnstraal *Conyza bilbaoana*

In september 2014 enkele planten op braakliggend land aan het Westeinde (blok 30-17-22). Deze zuidelijke soort, al wel op meerdere plaatsen in België ingeburgerd, is nu ook op enkele plaatsen in ons land aangetroffen. Nog niet opgenomen in Heukels' Flora van Nederland.

Griekse alant *Inula helenium*

In 2014 een plant op het landgoed Offem, gemeld door dhr. Vermeulen (blok 30-17-41).

Goudknopje *Cotula coronopifolia*

In juli 2014 50 ex. langs de noordelijke oever van de Binnenwatering (blok 30-26-14). Deze soort, afkomstig uit Zuid-Afrika, was 20 jaar geleden alleen te vinden langs de Dollard in Groningen. Hierna vestigde deze soort zich op allerlei moerassige plaatsen en op drooggevallen gronden. Nu al in 183 km-hokken te vinden! Zie www.verspreidingsatlas.nl.

Rechte alsem *Artemisia biennis*

In september 2014 een forse plant op een zanddepot in de Vosse- en Weerlanerpolder bij Hillegom (blok 25-51-12). Deze soort komt oorspronkelijk uit het noorden van Azië en Amerika.

Ruige leeuwentand *Leontodon hispidus*

In 2014 een flinke pol op de oostelijke oever van het Oosterduinse Meer (blok 24-58-31). Deze soort is in ons land vrijwel beperkt tot het zuiden des lands.

Sla *Lactuca sativa*

In juni 2014 een forse plant langs de rand van het Singerterein bij de vuurtoren (blok 30-16-25). Ook zes forse planten in de zeereep aan de rand van het Palaceplein (blok 30-16-25). In 2014 ook enkele kleine planten gevonden langs de trekvaart in Noordwijkerhout (blok 30-17-15). Hoewel de planten geen enkele associatie met een kropje sla opriepen, vermeldt de Heukels' Flora van Nederland dat het hier toch om dezelfde soort gaat.

Nieuwe vondsten van zeldzame soorten in 2014

Watersla *Pistia stratiotes*

In dezelfde vijver van Rijnsoever (blok 30-26-14) waar Wim en Maarten Langbroek de Grote vlotvaren en de Waterhyacint vonden, groeide ook veel Watersla. Ook bij deze tropische soort zal een aquariumhouder wel iets met deze vindplaats te maken hebben.

Gele anemoon *Anemone ranunculoides*

In 2014 ruim 300 planten langs de oprijlaan van Oud-Leeuwenhorst (blok 30-17-23). In 2014 werd ook een kleine groeiplaats langs de Loosterweg in het Keukenhofbos gevonden (blok 24-58-52).

Behaarde boterbloem *Ranunculus sardous*

In 2014 één plantje op een bouwterrein langs het Oegsteesterkanaal bij Rijnsburg (blok 30-27-21). Slechts eenmaal eerder was deze soort gevonden: in 1996 stond een paardenweitje langs de trekvaart tussen Lisse en Noordwijkerhout er vol mee.

Engels gras *Armeria maritima*

In 1999 en enkel jaren daarna groeiden enkele pollen langs de N206 bij De Zilk (zie foto in de *Natuurgids voor de Duin- en Bollenstreek* (2000)). In mei 2014 een pol langs de Gravendamse weg tussen Piet Gijs en 't Soldaatje (blok 30-17-25).

Nachtschone *Mirabilis jalapa*

In 1994 enkele planten in een verwilderd hoekje van bedrijventerrein Sassenheim-Zuid. In november 2014 een tiental bloeiende planten langs de Randweg (blok 24-57-43).

Franse silene *Silene gallica*

Deze soort duikt soms op op bouwterreinen en in nieuwe wegbermen. In 2014 groeide een forse pol op braakliggend terrein in nieuwbouwwijk Rijnsoever (blok 30-16-55). Niet ver hier vandaan (Eisengalaan) vond ook Casper Zuyderduyn deze soort (blok 30-16-55).

Zeewolfsmelk *Euphorbia paralias*

Al enige jaren groeit deze soort in de zeereep bij het Gat van Palace. In 2014 bleek deze soort ook te groeien in de zeereep van de Coepelduynen, halverwege Katwijk (blok 30-16-44).

Kleinbloemige amsinckia *Amsinckia micrantha*

Voor 1990 af en toe gevonden bij voerplaatsen voor Fazanten. In juli 1998 gevonden bij de waterkelder naast het Bollenbad in Noordwijk. In 2014 enkele planten in een nieuwe berm langs de Northgodreef in Boerenburg (blok 30-17-22).

Goudbes *Physalis peruviana*

In oktober 2014 vond Piet Muller deze soort bij de ingang van het Keukenhofbos in Lisse (blok 24-58-53). Er was slechts één eerdere vondst: bouwterrein in Rijnsoever in september 1993 (zie foto in de *Flora voor de Duin- en Bollenstreek*). De Goudbes (een soort lampionplant) wordt gekweekt vanwege de eetbare bessen.

Geelwitte helmbloem *Pseudofumaria alba*

Deze soort duikt af en toe op in het straatmilieu zoals in 2009 toen de soort in Katwijk en Noordwijk gevonden werd. In 2013 en ook weer in 2014 was deze soort in volle bloei te bewonderen in 't Heen in Katwijk (blok 30-26-14).

Voorjaarshelmkruid *Scrophularia vernalis*

Rond 1995 nog aanwezig op enkele plaatsen in de Noordduinen. In 1997 enkele planten op Sint Bavo. In 2014 flinke groeiplaats op Sancta Maria (blok 24-57-34) en ook opgedoken in nieuwe berm bij het SBB-kantoor aan de Duinweg (blok 30-17-12).

Prachttoorts *Verbascum speciosum*

Deze soort staat nog niet in de Heukels' Flora. Op www.waarneming.nl wordt de naam "Hungarian mullein" voor deze soort gebruikt. In diverse landen (o.a. Frankrijk, Zweden) neemt deze verwilderde toorts toe waarbij een naam wordt gebruikt die met de naam Prachttoorts goed benaderd wordt.

Sinds 2005 bloeien enkele planten in de Noordrand Noordwijk bij grens SBB-gebied (blok 30-17-11). Zich daar ook uitzaaiend. In 2014 een ex. in de berm van de Northgodreef bij Duinpark-Laag (blok 30-17-11). In

2014 5 ex. op bouwterrein Berghstichting (30-16-55). Ook een tiental forse planten in de duinen bij Hotel Savoy in Katwijk (blok 30-26-13).

Klimopbremraap *Orobanche hederæ*

In 2004 en de jaren daarna tientallen planten op de met Klimop begroeide rotonde bij afrit 't Heen van de N206 in Katwijk. Na renovatie van deze rotonde in 2011 niet meer teruggevonden.

In 2014 80 ex bij raadhuis van Katwijk (blok 30-26-24). Mars Muuse vond 80 ex. langs de kerkhofmuur in het centrum van Voorhout (blok 30-17-54). In Noordwijk trof Martien de Graaf en nieuwe vestiging aan: ruim 50 ex. langs de 'klimopmuurtjes' bij de villa's langs de Nieuwe Offemweg (blok 30-17-32). Volgens Jacques van Wezel staan deze bremrapen hier al enkele jaren in en bij zijn tuin.

Akkerereprijs *Veronica agrestis*

In 2014 enkele plantjes op een gronddepot langs de Leeweg (blok 30-17-33). Slechts eenmaal eerder werd deze soort gevonden: 1996 Zwartelaan Lisse.

Beemdtkroon *Knautia arvensis*

Dit is een talrijke soort van enkele plekken in de Coepelduinen. In 2014 werden enkele planten gevonden op het terrein van bungalowpark Dunimar bij Ruigenhoek (blok 24-58-21).

Gevlamde fijnstraal *Conyza bonariensis*

Ruim tien jaar geleden voor het eerst gevonden op een bouwterrein in Hillegom. Hierna ook aanwezig op een braakliggend perceel bij congrescentrum Leeuwenhorst. Na 2010 jaarlijks tussen plaveisel nabij het Exterslop in Noordwijk aan Zee.

In 2014 nieuwe groeiplaatsen bij de Beeklaan (blok 30-17-31) en op een braakliggend terrein in de Bronsgeest (blok 30-17-32).

Stijve zonnebloem *Helianthus xlaetiflorus*

Van deze tuinplant uit N-Amerika bevond zich jarenlang een grote groeiplaats op de inmiddels afgegraven zandhoop aan de rand van de Boekhorstpolder in Voorhout (blok 30-17-44). Deze soort lijkt sterk op de Aardpeer (*Helianthus tuberosus*) die nogal eens verwildert vanuit volkstuinen.

Toroella de Montgri, Spanje, 9-23 augustus 2014

Rob de Mooij

Ik ging niet naar Spanje om vogels te kijken maar om met familie vakantie te vieren. Ongetwijfeld zouden er wel wat uurtjes over zijn om naar vogels te kijken. En sowieso zie je ver weg andere vogels dan thuis. Dus ik had goede hoop en zo geschiedde. Ik heb veel vogels zonder haast en uitgebreid kunnen bekijken. Het beviel me zo goed dat ik u als Strandloperlezer er best deelgenoot van wil maken.

We verbleven aan de kust, vlak bij de monding van het riviertje de Ter, met als dichtstbijzijnde plaats het wat naar binnen gelegen Toroella de Montgri. Hoog in Spanje. Mijn vogelen beperkte zich tot een ochtendwandeling, meestal een kilometer door het duin en strand naar de riviermonding, een kilometer langs de rivier, en dan weer terug door bouwland en wat ruigte. Verder heb ik wat uren naar de lucht zitten staren, dat levert ook nog wel eens wat op.

Kuifleeuwerik foto: Jan Hendriks

Kuifleeuwerik

Zo ongeveer de eerste vogel die ik zag brengt me weer terug naar het begin van mijn vogelkijken in 1973. Ik loop het strand op en kijk, daar scharrelen een paar Kuifleeuweriken in het zand. Precies zo ging het in 1973 op het Noordwijkse strand. Nu zijn Kuifleeuweriken in Nederland wel zo ongeveer verdwenen, maar toen waren ze bijna ieder dag een vanzelfsprekende aanvulling. Dat ging voor mij zo door tot de jaren '90, toen ik in het Vinkeveld woonde. Daar scharrelde uiteindelijk een van de laatste overgebleven paartjes van Noordwijk rond, toevallig vlak bij waar ik woonde. Ook daar waren ze dus bijna dagelijks vanzelfsprekend, maar ondertussen verdwenen ze in rap tempo uit Nederland. Ik heb het verdwijnen in de praktijk een tijdlang gemist omdat ik ze zo vaak gewoon tegenkwam, maar uiteindelijk waren ze ook weg uit het Vinkenveld en daarna heb ik er in Nederland nooit meer eentje gezien of gehoord.

Alsnog voorjaar

Ik had tijdens deze vakantie voor het eerst dit jaar weer eens bewust tijd gereserveerd om ook vogels te kijken, en ik trof in augustus in Spanje het voorjaar dat ik in

Nederland deels gemist had.

Ik hoorde mijn eerste Koekoek langs de rivier. Dat zegt iets over mijn vogeltijd eerder dit jaar. Niet. Als ik eens iets zie loop ik daar meestal toevallig tegen aan. Maar goed, met deze Koekoek had ik het voorjaar alsnog een beetje te pakken. Nog een echte zomervogel meldde zich hier, de Wielewaaal. Ik zag diverse malen Wielewalen, steeds jonge vogels of vrouwtjes. Eenmaal zat er langs de rivier in een hoge boom een Wielewaaal te zingen (ook al heel lang niet gehoord), maar deze liet zich niet zien. Een vogel in de categorie voorjaar, maar ook een beetje "Kuifleeuwerik"-ig, is de Zomertortel.

In Nederland zo sterk aan het afnemen dat verdwijnen niet meer onmogelijk lijkt. Hier vlogen regelmatig groepjes op en over. Vaak zaten ze in de vroege ochtend in de zeereep of vlogen laag over, opgejaagd door trimmers, fietsers e.d. waarvan er ook 100-den rond de camping bezig waren. Mijn laatste Nederlandse Zomertortel joeg ik op van een pad van Astridboulevard naar het strand, misschien tien jaar geleden.

Zwaluwen, zwaluwen, zwaluwen

Zwaluwen waren er in alle soorten en maten, in grote aantallen en van dichtbij te zien.

Aan de huizen het dichtst bij het strand zaten huiszwaluwnesten die nog druk bezocht werden. Er vlogen een stuk of 20 zwaluwen rond, maar van trek heb ik niets gemerkt.

Boven de rivier vlogen dagelijks fouragerende Boerenzwaluwen, en daartussen af en toe ook een paar Oeverzwaluwen. Boerenzwaluwen trokken ook bijna dagelijks door, kreeg ik de indruk, en ook passeerden er soms in de ochtend grote groepen over zee en de zeereep, die snel en gericht doorvlogen.

De eerste dagen was ik op zoek naar Roodstuitzwaluwen tussen al die Boerenzwaluwen, maar ik vond er geen. Na een week bleek er opeens een groep van 40-50 stuks rond de camping te zwerven. Ik zag ze bij de rivier, door de straat, over strand, eigenlijk zag ik ze veel meer dan andere zwaluwen.

Ze sliepen waarschijnlijk in een rietmoerasje een paar honderd meter ten zuiden van de camping, waar ik mijn grootste groep een keer 's ochtends vroeg uitzwermend aantrof. En na weer een paar dagen nam het aantal weer af, maar er bleven er iedere dag wel een paar boven de camping rondhangen.

Gierzwaluwen waren veruit het meest algemeen en duidelijk op trek. Iedere dag grote groepen, vaak een grote stroom uit zee komend in de vroege ochtend, tientallen tot honderden die in de loop van de ochtend steeds hoger gingen vliegen. Na de middag was er vaak nauwelijks nog een Gierzwaluw te vinden in de lucht. En niet direct verwacht maar wel gehoopt, tussen de Gierzwaluwen vlogen ook Alpengierzwaluwen. De eerste vond ik bij het afzoeken van een grote groep Gierzwaluwen boven de camping. Witte buik en bruine bovenzijde vielen goed op, net als formaat en vlucht. De mooiste zag ik echter vanaf de veranda van het huisje waar we zaten. Op een avond passeerden er in een

kwartiertje zo'n twintig Alpengierzwaluwen, steeds op 5-10 meter hoogte, net over ons huisje. Ik zag ze niet komen en kon ze niet volgen van waar ik zat, maar ze waren steeds even prachtig dichtbij.

Zeldzaam in Nederland

Een van de charmes van een verre vakantie is dat je vogels ziet die in Nederland tot de onvervalste zeldzaamheden behoren, maar daar makkelijk te vinden zijn dan wel tegen te komen. Ik had het geluk aan de kust en bij een riviermonding te zitten met allerlei microlandschapjes, want in die paar wandelingen heb ik veel leuks gezien.

Bijeneter foto: Jan Hendriks

Bijvoorbeeld Bijeneters. Het valt me wel eens op dat bijeneterwaarnemingen in Nederland regelmatig op geluid plaatsvinden. Zonder de vogel te zien. Na deze weken begrijp ik dat weer beter. Minstens de helft van de keren dat ik Bijeneters heb gehoord, kon ik de vogel(s) ook niet vinden. Maar ze waren er wel en bijna dagelijks. En ik heb ze ook prachtig kunnen bekijken. In dezelfde categorie vallen Graszanger (dagelijks), Europese kanarie (2x) en Hop (3x). Een Hop liet zich op een mooie ochtend uitgebreid bewonderen foeragerend in een grasveld, zoals het een Hop betaamt. En ook de 100den Koereigers, Kuifaalscholwers en Kwakken (adult langs de rivier, drie juvenielen in een vijver bij de camping, broedgeval?) horen waarschijnlijk bij het "meubilair" in dat gebied.

Meer "doortrekkerig" waren de adulte Witwangstern die een ochtend boven de rivier foerageerde en een prachtige adulte Visarend die de rivier overvloog.

Verwacht maar niet gezien

Ik had her en der wel wat steltlopers verwacht. Zittend, overvliegend, geluiden. Maar nee, behalve een hoog overvliegende "calidris"-strandloper, zeer toevallig met de kijker op grote hoogte opgepikt tussen de Gierzwaluwen, en het geluid van een Regenwulp tijdens een bewolkte avond, helemaal niets.

En dan roofvogeltrek. Vrijwel niets van gezien. De lokale Buizerden en Torenvalken, een lokale Havik en een Boomvalk, ze hoorden daar duidelijk thuis. Alleen één Boomvalk boven zee, tijdens een vroege ochtend terwijl er ook grote groepen Boerenzwaluwen passeerden, zou ik direct als trekker kwalificeren. Daarvan had ik echt meer verwacht.

Misschien vogels

Natuurlijk zie je tijdens zo'n periode ook van alles en nog wat waarvan je niet weet wat het precies is. Te kort, te ver, te onbekend, te....

Toch ga ik er een paar noemen, want ze dragen net zo goed bij aan de lol van de zoektocht, de spanning van de wandeling en de puzzel in het boek, ook al hebben ze geen duidelijke eindconclusie.

Vale pijlstormvogel: op de eerste dag zag ik een pijl aan de horizon een bochtje maken. Ver weg, maar wel een pijl, en geen Grote denk ik, met mijn kennis uit het verleden. En dan ligt Vale pijl wel voor de hand, maar het blijft een waarneming van (minder dan) een seconde van een vogel op een kilometer of twee afstand.

Westelijke Vale Spotvogel: in een veldje naast de camping zat een zangvogel: spotvogelachtige vorm, flinke snavel, zeer flets uiterlijk. Op een meter of 50, en bij nadering ging de vogel er bijna direct vandoor. Streek nog even neer op 100 meter, weer in de volle zon, en na nog drie seconden, weg. Met het boek in de hand kwam ik uit bij Westelijke (want geen Oostelijke in Spanje) Vale (want volledig geen geel o.i.d. waar dan ook, kleurloos) Spotvogel (dat leek me het juiste type). Maar zo telt het natuurlijk niet.

Brilgrasmus. Hé, daar scharrelt iets in een paar struiken midden in een veld. Grasmussig, heel klein, eigenlijk niets wat opvalt. Geen echte Grasmussige of Braamsluiperige associaties. Boek gepakt. Lijkt wel op juveniele Bril-of Baardgrasmus. Vogel is inmiddels uit beeld, geen van-boek-naar-vogel kans meer. Het boek zegt: Baardgrasmus erg skulkerig, Brilgrasmus vaak meer open. Nou, dat was deze wel. Had erg de neiging om boven in de struiken in beeld te blijven. Brilgrasmus? Daar eindigt deze afweging. Geen resultaat.

Tot slot, voor de compleetheit van de lijst Ook gezien: Turkse Tortel, Houtduif, Huismus, Ringmus, Spreeuw, Merel, Zwarte Kraai, Blauwe Reiger, Kleine Zilverreiger (maar ééntje), Ekster, Gaai, Witte Kwikstaart, Putter, Groenling, Kokmeeuw, Geelpootmeeuw, Grote Stern, Wilde Eend, Waterhoen, Meerkoet, Koolmees, Pimpelmees.

Al met al was het leuk vogelen op een vierkante kilometer Spanje, met geen andere ambitie dan de omgeving een beetje verkennen. Missie geslaagd.

Speurtocht in onstuimig herfstweer

Nel Nooijen

De maand oktober gaf ons veel heerlijke nazomerse dagen. Maar... op de dag voor het herfstnatuurspel in het Leeuwenhorstbos woedde er een hevige storm en de bliksem hield aardig huis in Noordwijk. Moest de educatieve werkgroep voor het eerst de ruim dertigjarige traditie doorbreken en het spel afblazen?

Op de dag zelf stond 's morgens nog een hevige wind en vielen er buien, maar het was wel verantwoord om in het bos te zijn. Gehuld in regenpak en laarzen werd de route uitgezet.

Gelukkig had Johan van Tol weer voor de keet gezorgd. De spullen voor de middag bleven zo droog. Een uur voor de start gingen de hemelsluizen nog een keer open. De opkomst zou dit jaar wel minimaal zijn!

Het viel allemaal mee, want na 13.00 uur werd het weer beter. Nog zo'n honderdtal kinderen met hun begeleiders vermaakten zich prima in het kleurige herfstbos. Een rebus die moest worden opgelost, verraadde het thema van dit jaar "Levend bos eet dood hout". Bij de kringloop horen leuke vragen als "Wie eet wie?" en "Wie eet wat?"

Grappig was het te zien hoe kinderen aandachtig luisterden bij de vogelgeluiden, geconcentreerd bladeren en vruchten sorteerden en zich zo sterk als een mier voelden bij het sjuuwen van boomschijven en stammetjes. Voor het ontdekken van bodemdierjes werden enkele vierkante meters bosgrond omgewoeld.

Aan het eind van de kringloop vind je uitwerpselen. Met een mengeling van afschuw en hilariteit bogen de deelnemers zich over doosjes poep. Geraden moest worden aan welke dieren de keutels, drollen en vijgen toebehoorden. Bij de eikelraadsvraag bleken na het spel Tijn Smeltink en Pim Smit de beste schatters te zijn. Zij zaten met het antwoord 250 't dicht bij de oplossing van 247 eikels. De 10 beste schatters hebben hun prijs ontvangen.

Alle vragen en opdrachten "goed" leverden de slagzin van het jaar op. Met een deelnemerskaart, waar de antwoorden opstaan, op zak en een flinke boswandeling in de benen ging iedereen tevreden naar huis.

Voor de vrijwilligers toch nog een dag om met plezier op terug te kijken.

Herfstnatuurspel 2014 in het Leeuwenhorstbos foto: Piet Broekhof

Weidevogels in het nauw

Jelle van Dijk

Weidevogelmanifest

Op 29 oktober 2014 heeft de *Natuur en Milieufederatie Zuid-Holland* namens 54 natuurorganisaties, waaronder onze vereniging en het MODB, het Weidevogelmanifest 2014 overhandigd aan gedeputeerde Han Weber. Dit Weidevogelmanifest (zie www.milieufederatie/nieuws/weidevogelmanifest.nl) is opgesteld na een serie vergaderingen in Den Haag waar deskundigen uit alle delen van de provincie, samen het Weidevogelberaad vormend, aanwezig waren. Waar gaat het over in dit manifest?

Weidevogels in Nederland

Al decennia lang gaat de stand van weidevogels achteruit. Over Kempshaan en Zomertaling praten we al niet meer en dat is binnenkort ook het geval met de Watersnip. Gelukkig kun je die soorten nog wel in NO-Europa vinden. Anders is het gesteld met de Grutto waarvan ongeveer de helft van de wereldpopulatie in ons land broedt. Dat lijkt een gunstig signaal, maar bedenk wel dat er rond 1980 ruim tweemaal zoveel Grutto's in ons land broedden. Ook Scholekster, Tureluur en Kievit gaan tegenwoordig snel in aantal achteruit. En soorten als Patrijs, Gele Kwikstaart en Veldleeuwerik zijn al vrijwel overal uit onze graslanden verdwenen. Alles bij elkaar een alarmerende situatie!

De belangrijkste oorzaak van deze misère bij de weidevogels is de intensivering van de veehouderij. Door zware bemesting (met de mestinjector) en het inzaaien van snelgroeïende raaigrassen kan tegenwoordig meestal viermaal of vaker gemaaid worden. De periode tussen de bewerking met de mestinjector en de eerstvolgende maaibeurt is vrijwel overal te kort geworden om een legsel uit te broeden en de jongen vliegvlug te laten worden. In de 'raaigrasakkers' vinden jonge weidevogels bovendien te weinig insecten om te overleven. Daarbij komt de toegenomen predatie door Vos, Zwarte Kraai en Buizerd.

Agrarisch Natuurbeheer

Jaarlijks worden vele miljoenen uitgegeven aan ondersteuning van agrarisch natuurbeheer. Om voor deze subsidie in aanmerking te komen, moet een veehouder een contract met de provincie afsluiten. In veel gevallen gaat het daarbij om nestbescherming. Hierbij worden de gevonden nesten met een stokje gemarkeerd. Het is de bedoeling dat bij het maaien een stuk gras van 50 vierkante meter rond het nest gespaard blijft. Deze vorm van bescherming heeft in veel gevallen niet het beoogde resultaat opgeleverd. Bij het maaien wordt nogal eens een stokje 'gemist' en vaak is de cirkel met overblijvend gras rond het nest kleiner dan de bedoeling is. Bovendien trekken de overgebleven 'graseilandjes' predatoren aan. Meer resultaat levert een contract op, waarin is vastgelegd dat er later wordt gemaaid (juni). De

veehouder mist hierdoor de vroege snede, die ideaal is om ingekuild te worden. Vandaar dat de vergoeding hoger is dan bij de nestbescherming. Maar ook bij dit beheer valt het resultaat nogal tegen. Door de bemesting en het inzaaien van snelgroeïende gras is eind mei op veel percelen een hoge, dichte grasmat ontstaan, waarin jonge weidevogels zich nauwelijks kunnen voortbewegen. Bovendien vinden ze hier nauwelijks insecten, essentieel voor jonge weidevogels.

Alleen de contracten waarbij de veehouder laat maait en bovendien zorgt voor flinke stukken met laagblijvend, kruidrijk grasland (vaak 'kuikenland' genoemd), leveren een echte bijdrage aan het voortbestaan van weidevogels. Deze vorm van beheer noemen we doorgaans mozaïekbeheer.

Slechts een klein deel van de Nederlandse veehouders doet mee aan agrarisch natuurbeheer en van die groep kiest maar een fractie voor het gewenste mozaïekbeheer. Zo doet in de Alblasserwaard bijna 90% van de veehouders niet mee aan een regeling voor weidevogels. In de Bollenstreek is het niet veel beter. Hierdoor loopt ook in onze regio het aantal Grutto's, Tureluurs, Kieviten en Scholeksters terug. Wil je veel weidevogels zien, ga dan eens kijken in een reservaat als "De Wilck" bij Hazerswoude of op het land van vogelvrienden onder de veehouders zoals de fam. Zeestraten in de Elsbroekerpolder bij Hillegom.

Nieuw Agrarisch Natuurbeheer

Het huidige stelsel zal in 2016 vervangen worden door een nieuw stelsel. Er komt minder geld beschikbaar en

dit geld zal worden ingezet in zogenaamde kerngebieden. Zo'n kerngebied moet een flinke oppervlakte hebben en in ieder geval voldoen aan drie voorwaarden:

- er moet nu sprake zijn van een goede weidevogelstand (> 30 paar/100 ha)
- het gebied blijft zoals het nu is (geen grote landschappelijke veranderingen)
- de betrokken agrariërs moeten meewerken.

In Zuid-Holland zijn zeven regio's aangewezen waarbinnen de agrarische natuurverenigingen kansrijke gebieden moeten aanwijzen. In het Weidevogelberaad en in het overleg met de provincie is het gelukt om de kleine graslandgebieden in de Bollenstreek (Polder Hoogeweg, Elsgheesterpolder, Roodemolenpolder, Poelpolder, Boekhorstpolder, Zwetterpolder, Elsbroekerpolder) tezamen als één kerngebied op de kanskaart te zetten. Hierbij zijn de open bollenvelden, rijk aan weidevogels als Gele Kwikstaart en Veldleeuwerik, als samenbindend element ook nadrukkelijk op de kaart gezet.

Redding voor de weidevogels?

Te vrezen is dat de animo onder de veehouders om mee te doen met het nieuwe stelsel, niet zo groot zal zijn. Bij het nieuwe stelsel zal namelijk ook gelet worden op het broedresultaat, met andere woorden: hoeveel jonge weidevogels worden er vliegvlug op het land van boer Jansen? Blijkt bij een controle (steekproefsgewijs door de provincie) dat jonge vogels geen kans hebben gehad, dan wordt de subsidie niet uitgekeerd.

De afgelopen jaren is de deelname aan het agrarisch natuurbeheer al teruggelopen en door de aangekondigde controle zal de animo vermoedelijk niet groter worden. Maar om in aanmerking te komen voor subsidie in het kerngebied moet wel een flinke meerderheid van de veehouders mee willen werken. De agrarische natuurverenigingen zullen dus de boer op moeten om in 'hun' kerngebied de veehouders te bewegen mee te doen aan de nieuwe regeling.

Nog meer melkvee

De bereidheid om mee te doen wordt niet echt gestimuleerd door de ontwikkelingen in de moderne veehouderij. Per 1 april 2015 wordt in Europa het melkquotum afgeschaft. Dit zet de deur open voor een flinke groei van de veestapel. Van belang is of de mest op het eigen bedrijf moet worden 'afgezet' of dat die mest naar een speciaal verwerkingsbedrijf mag worden gebracht. In de nieuwe Melkveewet van staatssecretaris Dijkema is een regel opgenomen, die een relatie blijft leggen tussen de oppervlakte grasland en de hoeveelheid geproduceerde mest per bedrijf. Maar hoe dit ook uitpakt, een verdere groei van de veestapel ligt in het verschiet met als gevolg dat het grasland nog eenzijdiger benut zal worden voor de productie van eiwitrijk gras. Nu zijn op de website van LTO-Nederland al advertenties te zien als die voor de

"Boerderij Dairy XL Inspirationday, 5 februari 2015 Zwolle". Door de grotere vraag op de wereldmarkt (China!) zal de afzet waarschijnlijk geen probleem zijn.

Is er nog iets positiefs te melden?

Al eerder werd gewezen op de goede weidevogelstand in gebieden waar Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten en het Zuid-Hollands Landschap een optimaal beheer voor weidevogels voeren. Ook zijn er veehouders die uit eigener beweging rekening houden met het welzijn van weidevogels. Al eerder werd de Elsbroekerpolder genoemd. In de Ronde Hoep, een grote polder bij Uithoorn, is het gelukt om vrijwel alle veehouders mee te laten doen aan beschermingsmaatregelen. Landelijke bekendheid kregen de veehouders van Terschelling die 'weidevogelvriendelijk' werken en hun melk omzetten in de goed verkopende Terschellinger kaas. Moedgevend is ook wat je vindt op de website www.weidevogelboerderijen.nl van Vogelbescherming Nederland. Hier is te zien wat individuele veehouders weten te bereiken voor 'hun' weidevogels.

Tot slot

De provincie Zuid-Holland heeft half november de eerder genoemde aanvraag van de *Agrarische Natuur- en Landschapsvereniging Geestgrond* geaccepteerd. Deze aanwijzing krijgt alleen betekenis als de betrokken veehouders mee willen doen aan de nieuwe subsidieregeling. Momenteel ligt de dichtheid aan weidevogels in de eerder genoemde graslandpolders duidelijk boven de vereiste 30 paar/100 ha. Ook aan de tweede voorwaarde wordt voldaan, want vrijwel al het grasland in de Bollenstreek moet van de provincie grasland blijven. Het knelpunt zit dus in de vereiste medewerking van de veehouders. Hopelijk laten zij zich niet verleiden tot verdere intensivering van de melkveehouderij, maar kiezen zij voor een landschap waarin voor broedende weidevogels ook nog plaats is.

Gele Kwikstaart Elsgheesterpolder foto: Jan Hendriks

Oeverzwaluwen in de Zwitterpolder

Hein Verkade en Rien Sluijs

In 2009 is het noordelijk deel van de Zwitterpolder in Noordwijkerhout geïnventariseerd op broedvogels volgens de BMP-methode. Hiervan staat een verslag in de Strandloper van maart 2010. Na vijf jaar werd het tijd om het hele gebied weer op dezelfde wijze te tellen, omdat de vogels van het agrarisch gebied onder druk staan. De resultaten hiervan verschijnen in de Strandloper van maart 2015.

Verrassend was de vondst van een nestplaats van een paartje Oeverzwaluwen, een zeldzame broedvogel in onze regio. De nestplaats bood een unieke gelegenheid om het hele broedproces te volgen en de nestplaats zelf te onderzoeken. Dit is een verhaal op zichzelf geworden.

Historie

In het verleden waren Oeverzwaluwen vooral te vinden langs de Grote Rivieren. Door afslag van de oevers waren hier geschikte broedplaatsen voorhanden. In het bedrijvige Nederland kwamen later ook andere geschikte locaties beschikbaar. Door grootschalige wegeaanleg en nieuwbouwprojecten ontstonden vaak tijdelijke zanddepots die graag als alternatieve broedplaats werden benut. Van recenter datum zijn de kunstmatige, vaak betonnen, wanden met voorgeboorde gaten waar de soort graag gebruik van maakt. Deze wanden worden vaak opgericht op plekken waar een zanddepot met de daarin gevestigde kolonie eerst werd afgegraven.

Na de Tweede Wereldoorlog broedden er enkele tienduizenden paartjes in ons land. Daarna zette een gestage daling in, tot een dieptepunt werd bereikt in 1985. Slechts 3000 paartjes waren er over van de voorheen florerende populatie. De oorzaak hiervan was tweeledig.

In Nederland werden in de jaren zestig en zeventig veel natuurlijke beken en rivieren gekanaliseerd, waardoor broedgelegenheid verloren ging. Nog veel dramatischer was de ontwikkeling in hun belangrijkste overwinteringsgebied de Sahel. Voedselgebrek door extreme droogte in de jaren zeventig en tachtig zorgden voor een massale sterfte onder de Oeverzwaluwen. Toename volgde in de jaren daarna doordat de regenval in het overwinteringsgebied weer toenam en er hier inmiddels steeds meer kunstwanden voor hen werden opgericht. Sovon schatte het aantal broedparen in 2011 op 33.000-38.000 paar voor heel Nederland.

In de Bollenstreek, en met name in ons werkgebied Noordwijk en Noordwijkerhout, hebben we van al deze ontwikkelingen nauwelijks iets gemerkt. Je kunt zijn status het best omschrijven als 'zeer toevallige broedvogel'. De belangrijkste verklaring hiervoor is het ontbreken van natuurlijke steile oevers. Hij moet het hier hebben van tijdelijke zandhopen en dergelijke.

We moeten ver terug in de tijd om broedpogingen van Oeverzwaluwen tegen te komen. Ruim veertig jaar geleden gebeurde dat voor het laatst in de Noordzijdepolder, ten noorden van Noordwijk.

Er hadden zich 14 paartjes gevestigd in een zandhoop. Het mislukte helaas doordat deze hoop met vogels en al midden in het broedseizoen werd afgegraven.

We moeten nog veel verder terug in de tijd om met zekerheid geslaagde broedgevallen tegen te komen. Rond 1920 (bijna 100 jaar geleden!) maakte Jan Verweij melding van een flinke kolonie in een zandhoop langs de Boerenburgerweg in Noordwijk-Binnen.

In 2014 ging het weer mis. In een tijdelijk zanddepot langs de Elsgesterweg vestigden zich in het voorjaar een aantal paartjes. Net als in 1972 mislukte het experiment doordat de hoop al na enkele dagen was verdwenen. De Oeverzwaluw en onze regio, het lijkt een onmogelijke combinatie.....

De baggerhoop langs de Zanderijvaart met daarachter de schuren van van Eeden

Zwitterpolder

In 2009 is de Zwitterpolder en Oud-Leeuwenhorst door ons geïnventariseerd op broedvogels. Met name wat betreft de watervogels werden nogal wat veranderingen in de broedvogelstand verwacht, omdat alle sloten in het gebied in de winter van 2013/2014 flink waren uitgebaggerd. Ook de Zanderijvaart midden in ons telgebied werd uitgediept. Deze brede sloot loopt van de Gooweg ter hoogte van college Leeuwenhorst naar de Leidsevaart. Op het land van de familie van Eeden bleef

Volwassen vogel vliegt het nest uit

We spreken af het verder helemaal stil te houden, want de nestplaats zit op ooghoogte langs het pad. We besluiten het broedproces zoveel mogelijk te gaan volgen, maar wel op gepaste afstand met behulp van een telescoop, om verstoring te voorkomen. Ook foto's worden door de telescoop genomen.

Tot 23 juni is er steeds één oudervogel in de lucht, die het nest maar eens in de twintig minuten tot een half uur bezoekt. Daarna neemt de frequentie toe tot eens in de zeven tot tien minuten en op 28 juni zijn er voor het eerst weer twee vogels in de lucht. Soms gaat een oudervogel een poosje voor de nestingang zitten. Er wordt vooral gefoerageerd op zo'n vijf tot tien meter boven het

tot in het voorjaar een hoop bagger van tientallen meters lengte en een hoogte van 1.80 meter liggen langs de vaart.

Er was een afspraak met het Hoogheemraadschap dat de bagger na het bollenseizoen als ophoging over het naastgelegen land zou worden verspreid. Wij graptten dat het misschien wel een mooi plekje voor een broedende IJsvogel zou kunnen worden....

Op 2 juni staat de telling van de Gele Kwikstaarten in het bollenland op het programma. Dit lukt prima, maar al gauw wordt de aandacht getrokken door een Oeverzwaluw die rond de baggerhopen cirkelt. De hele hoop wordt afgespeurd maar resulteert in geen enkele aanwijzing voor een broedpoging.

Vast een zwerver, want Oeverzwaluwen zijn pioniers, die steeds op zoek zijn naar nieuwe mogelijkheden.

Dat wordt anders als er op 9 juni ineens twee vogels rondvliegen. Dan maar weer de hele wand langslopen en nu is het raak! Halverwege wordt aan de landzijde van de hoop een holte gevonden die zeer waarschijnlijk door Oeverzwaluwen is gegraven. 's Middags gaan we posten, want we willen het natuurlijk zeker weten. Op ruime afstand houden we de mogelijke nestplaats in de gaten en na een halfuurtje volgt de beloning. Er vliegt een Oeverzwaluw naar binnen. Met de historie in het achterhoofd is een succesvolle afloop van het broedgeval het eerste waar je aan denkt op zo'n moment. Dus halen we Rutger van Eeden erbij en laten trots de broedplaats zien. We vertellen het hele verhaal en hij is direct bereid de hoop te laten liggen tot na het uitvliegen van de jongen.

de nestingang zitten en rond het nest 'spelen'. We kunnen haast niet wachten tot het zover is. Dat er jongen zijn is inmiddels zeker, want steeds vaker komt een ouder met een keurig wit pakketje uitwerpselen naar buiten. Inmiddels vliegen er soms tot vier vogels rond de nestplaats. Het is bekend dat er vaak vervolglegels zijn die met een andere partner worden

bollenland, voor de nestingang die op het zuidwesten ligt. Voordat een oudervogel de nestpijp binnenvliegt, wordt er vele malen voorlangs en overheen gevlogen. De vogels mengen zich nauwelijks met de Boerenzwaluwen, waarvan er in de bollenschuur van van Eeden elf paartjes broeden. Die richten zich meer op de insecten boven de slotjes.

De Oeverzwaluwen bezoeken het nest steeds vaker en blijven soms maar vijf seconden binnen. Het lijkt erop dat er jongen zijn. In de boeken staat beschreven dat jonge Oeverzwaluwen dagenlang voor het uitvliegen in

Oudervogel verlaat het nest met een wit pakketje uitwerpselen

de nestingang zitten en rond het nest 'spelen'. We kunnen haast niet wachten tot het zover is.

Dat er jongen zijn is inmiddels zeker, want steeds vaker komt een ouder met een keurig wit pakketje uitwerpselen naar buiten. Inmiddels vliegen er soms tot vier vogels rond de nestplaats. Het is bekend dat er vaak vervolglegels zijn die met een andere partner worden

uitgevoerd. Regelmatig vliegen er vogels rakelings langs de nestingang waar nog steeds niets te zien is.

Op 10 juli is het dan zover. Drie jonge vogels verdringen elkaar in de nestingang! Een high five beklinkt het lange wachten. Voor het eerst in bijna 100 jaar een geslaagd broedgeval van Oeverzwaluwen in ons werkgebied! De dagen erna zijn de jongen in en rond de nestingang te zien en soms volgen ze hun ouders als volleerde vliegers. Er is dus opvallend genoeg geen zichtbaar verschil in vlieggedrag. Er verschijnen maximaal vier jongen tegelijk in de nestingang.

Jonge Oeverzwaluwen kijken nieuwsgierig naar buiten

Zij zijn nogal verschillend van kleur en tekening. Toch kunnen er nog meer jongen zijn grootgebracht want een legsel bestaat doorgaans uit vier tot zes eitjes. Tot 16 juli zitten en vliegen er steeds jongen rond de nestingang. Een nieuwsgierige Huismus die een kijkje komt nemen zorgt voor paniek. De jongen deinzen terug in de nestpijp en blijven zeker twintig minuten uit beeld. Uitgaande van 16 juli als uitvliegdatum kan met behulp van de broedduur worden teruggerekend dat het eerste eitje ergens rond 10 juni gelegd moet zijn.

Inmiddels wordt het de hoogste tijd om de baggerhopen te verspreiden over het land. Dit ligt al een paar weken braak na het rooien van de bollen.

Nestpijp uitgegraven

Oeverzwaluwen hebben vaak een tweede broedsel en dus wordt met van Eeden afgesproken de hopen voorlopig tot enkele meters naast het nest af te graven. Met rood-witte stokken markeren we de nestplaats. Na 17 juli wordt echter geen enkele vogel meer waargenomen en het is vrijwel zeker niet tot een vervolglegsel gekomen. Na overleg wordt de zandhoop op 24 juli helemaal afgegraven. Afgesproken wordt dat wij vlak daarvoor de nestplaats zelf uitgegraven om dit op te kunnen meten en te zien waaruit het nest is opgebouwd. Een unieke kans.

Vlak voor de dragline uit gaan we gewapend met rolmaat, schep, troffel en fototoestel aan het werk. Laagje voor laagje graven we de hoop af tot de nestpijp zichtbaar wordt. De ingang zit op 1.30 meter vanaf de grond en is

licht ovaal, 10 cm hoog en 9 cm breed. De onderzijde is duidelijk weggesleten door de vele nestbezoeken en de wachtende jongen. De diepte van de nestpijp inclusief nestholte is 74 cm. Deze lengte valt binnen de gebruikelijke marge van 46 tot 90 cm. De nestholte zelf is met 13 x 13 cm duidelijk groter dan de gebruikelijke 4 tot 6 cm in doorsnede. De nestpijp ligt niet loodrecht op de ingang maar heeft een kleine afwijking van 17° naar rechts en loopt iets naar beneden.

Er komt een verrassend mooi nestje tevoorschijn zonder achtergebleven eitjes of dode jongen. De bodem van het nestje is opgebouwd uit strootjes, die van het nabijgelegen bollenland afkomstig zijn. De bekleding van de nestkom komt ons bekend voor.

We herkennen de kleurrijke donsveertjes uit de bonte pluimveeverzameling van de familie Wassenaar in het nabijgelegen Oud-Leeuwenhorst. Hetzelfde type donsveertjes vinden we ook in de nestjes van de Boerenzwaluwen in hun stallen.

Een half uur later is alle grond over het land verspreid en herinnert niets meer aan het succesvolle oeverzwaluwverhaal.....maar het verhaal is nog niet helemaal afgesloten.....

Nog meer

Het broedgeval in de Zwetterpolder is tot het eind toe bewust stil gehouden om verstoring te voorkomen. Natuurlijk kwamen verschillende mensen het toch weten. Zo wees Rutger van Eeden de medewerkers van het loonbedrijf dat de bollen kwam rooien op de nestplaats, zodat die ontzien kon worden. Toen wij hen spraken, vertelde een van hen dat hij ook zwaluwtjes had zien vliegen rond een zandhoop op het terrein van de Fa. Duijndam op het industrieterrein 's Gravendijk in Noordwijkerhout..... Natuurlijk namen we direct een kijkje en warempel, hier zaten ook Oeverzwaluwen! Deze zaten veilig achter een hoog hekwerk waardoor deze nestplaats wel bekend werd gemaakt. Uiteindelijk bleek er in twee nestholten daadwerkelijk te worden gebroed.

Het uitgegraven nestje

De timing was duidelijk later dan in de Zwetterpolder. Zouden hier enkele vogels opnieuw zijn gestart, na de verstoring in de Elsgeesterpolder? Jelle bracht de eigenaar op de hoogte en die heeft de nestplaats tot na het broedseizoen met rust gelaten.

Zo hebben maar liefst drie paartjes Oeverzwaluwen voor het eerst in bijna 100 jaar succesvol in ons werkgebied gebroed. Misschien moeten we er maar eens over nadenken ook hier op een geschikte plek een permanente oeverzwaluwwand op te richten.

Geraadpleegde werken:

Bijlsma R.G., F. Hustings & C.J. Camphuysen 2001
Algemene en schaarse vogels van Nederland.
(Avifauna van Nederland 2). GMB Uitgeverij/KNNV
Uitgeverij, Haarlem/Utrecht.

*Boele A., J. van Bruggen, A.J. van Dijk, F. Hustings,
J.W. Vergeer, L. Ballering & C.L. Plate* 2013.
Broedvogels in Nederland in 2011. Sovon-rapport
2013/1. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Cramp S. & K.E.L. Simmons (red.) 1983. The birds of
the Western Palearctic, Vol. 5. Oxford University
Press.

van Dijk J., P.J. Spierenburg & H.J. van Stijn 2011.
Tussen tulpen en de zee. Vogels van de Duin- en
Bollenstreek. Vereniging voor Natuur- en Vogel-
bescherming Noordwijk, Noordwijk.

*Zwarts L., R.G. Bijlsma, J. van der Kamp & E.
Wymenga* 2009. Living on the edge: Wetlands and
birds in a changing Sahel. KNNV Publishing, Zeist,
The Netherlands.

Op weg naar de nestpijp

De baggerwal met de nestingang middenin

Onze Nationale Vogel

Nu de trek naar het zuiden wat afloopt, vragen de vogels in de tuin om meer aandacht. Op het voer in onze tuin komen Huismussen, Vinken, Groenlingen, Merels, een paartje Turkse Tortels en een enkele Roodborst en Heggenmus af. Alleen Putters zie ik niet. Wel in de zomer, dan broedt een paartje in de tuin van de burens, dan komt dan regelmatig op bezoek. Nu hoorde ik laatst van een aardige mevrouw dat ze gebroken zonnepitten (en dan wel witte) voert. Met een groepje Putters in haar tuin als resultaat.

Dankzij het de schilder Fabricius is de Putter inmiddels wereldberoemd geworden. Zijn schilderij, waarop de vogel water uit een putje haalt, was al een trekpleister van het Mauritshuis. In Amerika echter werd het een hype. Het hing daar tijdens een verbouwing van het Mauritshuis in een museum en trok volle zalen. Zo werd de Putter de nationale vogel van Nederland.

Fabricius schilderde het Puttertje terwijl het in een kooitje zat. Tot de jaren vijftig van de vorige eeuw was het in het wild een zeldzame vogel in het westen van het land. Om Putters te zien moest je naar het oosten, waar ze vooral in boomgaarden te vinden waren. Dat is nu wel wat anders. Deze zomer broedde er een paartje in de Hoofdstraat, in een boompje recht tegenover de Hema. Midden tussen het winkelende publiek zong het mannetje het hoogste lied. De komst van de Putter in het westen maakte ik mee in Katwijk. Voor het bedrijf op een industrieterrein, waar ik werkte, werden jonge boompjes geplant. Daarin werd vrijwel direct genesteld, maar niet voor lang. Na een paar jaar waren de bomen te hoog (of te groot) naar de zin van de vogels en verhuisden ze naar later geplante bomen. De stadsecologen van Amsterdam, Melchers en Daalder, schreven ooit een aardig boekje over de vogels van de hoofdstad, *Sijsjes en Drijfsijsjes*.

Vanzelfsprekend komt daarin ook de putter aan de orde. Het eerste broedgeval was in 1963 in het Amsterdamse Bos. Het zal in dezelfde tijd geweest zijn dat Dirk Barnhoorn het eerste nestje op de Willem van den Bergh vond.

De oude naam voor de Putter is Distelvink. Ze houden van de zaden van distels en klissen, planten waar we in de tuin een hekel aan hebben. De onbebouwde stukjes grond in het dorp, waarin deze planten staan, zijn dus onmisbaar. Een andere mogelijkheid is het laten verwilderen van je tuin. Dat kan wel eens onverwachte ontmoetingen met vogels opleveren. De Putter is een van die vogels die het voor de wind gaat. Die de bebouwde omgeving heeft ontdekt als broedterrein. Daar staat tegenover dat andere vogels met de stille trom vertrekken, alleen letten we daar niet zo op. Zoals de schrijvers van het boekje zeggen: *Verschijnen valt nu eenmaal meer op dan verdwijnen*.

W.Andelaar

N.B. Een van onze leden heeft altijd een boekje met een potlood op zak. Ik verdenk hem er van dat hij zelfs de auto's op de Nortghodreef telt. Van hem heb ik begrepen dat dit rondje zo om en nabij de honderdste is. Een mooi moment om er een punt achter te zetten.

Waarnemingen juli, augustus, september 2014

Waarnemingen zijn overgenomen van www.waarneming.nl. Hier is een volledig overzicht is te vinden van de vogels die deze maanden in ons waarnemingsgebied zijn waargenomen.

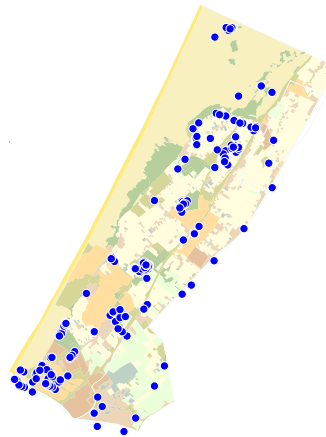
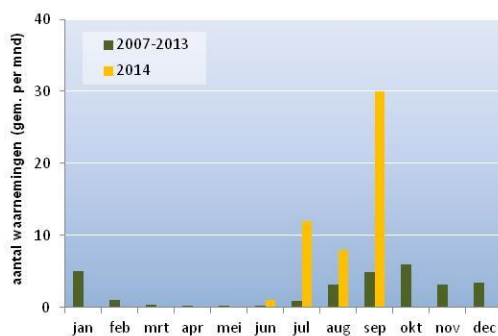
IJsvogels

Op 31 oktober vertelde Jelle Harder ons in zijn lezing een enthousiast verhaal over IJsvogels. Deze kleurrijke vogels blijken vaak verrassend onopvallend, vooral in het broedseizoen. In Noordwijk is het nog steeds een zeer incidentele broedvogel. Het laatste bekende broedgeval was in 2005 op Offem. Zelfs in het topjaar 2008, toen er landelijk 1000 paar in Nederland zaten, zat er geen enkel paartje in ons waarnemingsgebied. Dit is ook te zien in het jaarpatroon in de waarnemingen op www.waarneming.nl sinds 2007 (figuur). SOVON hanteert als datumgrenzen voor het vaststellen van territoria de periode van 1 april t/m 15 mei. In die periode laat de grafiek vrijwel geen waarnemingen zien. Van de 4 waarnemingen zijn er 3 bovendien aan de rand van ons gebied, in jaren dat in de omgeving van Wassergeest en de omgeving van Voorhout paartjes broedden. Pas vanaf juli krijgen we IJsvogels te zien als de jongen van elders gaan zwerven. De piek ligt in oktober. Maar de Duin- en Bollenstreek is ook een toevluchtsoord voor IJsvogels als er 's winters ijs ligt en de slootjes hier net wat later dichtvriezen dan elders. Maar tegen de tijd dat het broedseizoen aanbreekt, is alles weer verdwenen. Dit jaar was daar geen uitzondering op. IJsvogels waren het eerste half jaar afwezig en de eerste waarneming was pas op 27 juni. Toch beleefde de IJsvogel dit jaar in Nederland een bijzonder goed broedseizoen. De extreem zachte winter van 2013/2014 had weinig slachtoffers geëist, zodat zich op veel plaatsen broedparen konden vestigen. De jongenproductie was groot. Een paar in het Bos van Bosman in Leiden bracht bijvoorbeeld drie succesvolle broedsels groot!

IJsvogel 17 sept. 2014 Willem v.d. Bergh ©Peter van Duijn

Figuur: IJsvogels in ons waarnemingsgebied 2007-2014

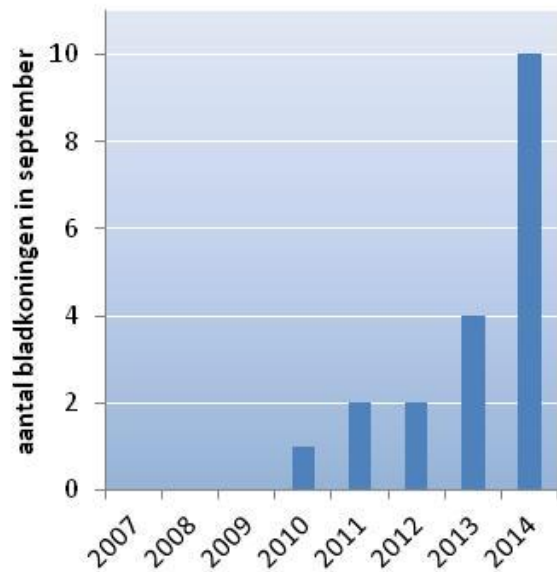
Het is dan ook niet helemaal een verrassing dat we de laatste maanden erg veel IJsvogels zien. De aantallen van afgelopen jaren vallen erbij in het niet (zie grafiek). Het meest intrigerend was wel de waarneming van minimaal 2 jonge vogels, schijnbaar net uitgevlogen, op Willem v.d. Bergh op 27 september (JS). Het lijkt er sterk op dat ze hier gebroed hebben. Navraag bij Jelle Harder leerde dat het onwaarschijnlijk is dat zich zo laat in het seizoen nog een paar vestigt voor een eerste broedsel, zeker zonder IJsvogels direct in de buurt. De tijd komt meer overeen met een derde broedsel. Hebben we hier wellicht een broedpaar over het hoofd gezien? Met de onopvallende leefwijze tijdens het broedseizoen is dat niet uitgesloten. In ieder geval, met zoveel IJsvogels in de buurt, wordt het volgend jaar goed opletten op broedgevallen. Voorwaarde is wel dat we opnieuw een zachte winter krijgen. Misschien dat in onze omgeving ook gebrek aan broedgelegenheid de IJsvogel parten speelt. Een ijsvogelwandje (met de tips van Jelle Harder) kan dan net een duwtje in de rug betekenen. Op het kaartje is te zien wat de plekken zijn waar zich in afgelopen jaren vaak IJsvogels hebben opgehouden: Willem v.d.Bergh, Offem, Nieuw-Leeuwenhorst, St Bavo, Langeveld en de noordkant van het Oosterduinse Meer. Plekken om goed op te letten in het volgende broedseizoen!

Meer en meer Bladkoningen

Als er ergens in een bosje een Bladkoning opduikt dan heeft deze een verre reis achter de rug. De dichtstbijzijnde broedgebieden liggen in de Oeral, meer dan 3500 km bij ons vandaan. Een wonderlijke prestatie voor een vogeltje dat maar een slag groter is dan een Goudhaantje. De aantallen Bladkoningen die ons land bereiken, verschillen van jaar tot jaar. De gedachte is dat dit onder andere afhangt van het weer: jaren met een oostelijke stroming zouden meer Bladkoningen brengen. Maar kijken we naar de afgelopen jaren dan lijken er jaar op jaar steeds meer gezien te worden (zie de figuur). Dat is in de eerste plaats te danken aan scherpe waarnemers. Casper Zuyderduyn en Maarten Wielstra weten ze als geen ander te vinden. Maar zij zijn niet de enigen voor wie dat is weggelegd.

Afgelopen jaar kon iedereen die er wat moeite voor deed wel een Bladkoning te zien krijgen. Je ziet de toename alleen al aan de septemberwaarnemingen. Tot voor kort was de enige septemberwaarneming in ons waarnemingsgebied in 2006, toen een bijzonder vroege vogel op 9 september bij de Puinhoop zat (BB). Daarna duurde het tot 2010 tot de volgende septemberwaarneming. Vanaf dat jaar verschijnen ze jaarlijks al zo vroeg.

Dit jaar was een topjaar met al minimaal 10 verschillende Bladkoningen in september. Dat dat niet alleen komt door meer waarnemers die beter kijken (en luisteren!) bewijst wel het groepje van 3 vogels dat Casper Zuyderduyn op 23 september in de Noordduinen aantrof. Ze nemen echt in aantal toe.

Bladkoning 16 sept 2014 Middengebied-zuid Noordwijk ©Casper Zuyderduyn

Otters onderweg

Een aantal jaar geleden hadden we Hugh Jansman van Alterra te gast voor een lezing over Boommarters en Otters. Hij vertelde hoeveel Boommarters er jaarlijks in Nederland slachtoffer worden van het verkeer en dat dit trieste nieuws ook een lichtpuntje heeft. Want je weet vaak pas dat er ergens Boommarters zitten als je er één dood op de weg ziet liggen. Dat hebben we in Noordwijk ook gezien. Sinds 2008 zijn er met enige regelmaat meldingen van doodgereden Boommarters op de N206, een teken dat ze zich in de binnenduinrand hebben gevestigd. De laatste twee jaar zien we dat gelukkig ook terug in een toenemend aantal zichtwaarnemingen van levende dieren. Zo sneuvelden er ook dit kwartaal wel weer twee Boommarters op de N206, op 26 augustus (AE) en 3 september (SV), maar werd er begin juli ook een gezin van drie jonge dieren gezien in het Oosterkanaal in de AWD, zwemmend!

Waarschijnlijk geldt voor Otters hetzelfde als voor Boommarters: het dubbele gevoel dat je hebt als er één in het verkeer sneuvelt. Triest - maar tegelijkertijd zitten ze er blijkbaar toch maar. Op 24 augustus was een wegwerker op de A44 ter hoogte van bloemveiling FloraHolland aan het werk. Hij zag voor zijn ogen hoe een Otter de weg overstak, twee keer door een auto geraakt werd en ter plekke overleed. Wie verwacht dat, een Otter op de A44 bij Rijnsburg, bijna om de hoek.

De Otter is met een onverwachte opmars bezig in Zuid-Holland. In de Nieuwkoopse Plassen zitten er inmiddels minimaal twee. Dat er nu ook één bij ons in de buurt opduikt, is wellicht een teken dat ook een ander deel van het historisch verspreidingsgebied weer bezet kan raken. Nog tot begin jaren zestig was het gebied van de Kagerplassen, Braassemmermeer en Westeinderplas bewoond door Otters. Ze waren toen al overal in Nederland aan het verdwijnen en het was in die periode ook snel gedaan met de Otter in Zuid-Holland. Het is goed mogelijk dat het onfortuinlijke dier dat op de A44 aan zijn einde kwam hier vanuit de Kagerplassen terecht is gekomen. Is dit een eerste voorbode van vestiging in onze omgeving? Laten we hopen dat we de kans krijgen hier ooit eens een Otter te gaan zien, maar dan liever niet dood op weg.

Bollenland onder water – het viel wat tegen

Het is elk jaar weer afwachten of er bollenland onder water wordt gezet. Zoals beschreven in tussen de ‘Tulpen en de Zee’ gebeurt dat in de Bollenstreek veel minder vaak dan in de bollenvelden in Noord-Holland. Dit jaar was aan de magere kant, met drie percelen onder water: twee langs de Ambachtsweg in Noordwijkerhout (beiden 2,8 ha, van 4 juli tot 5 oktober) en één in de Bronsgeest (2,5 ha, van 10 juli tot 31 augustus). Het perceel in de Bronsgeest was vaak leeg vanwege wandelaars die langs de rand ervan liepen. Zoals gebruikelijk verschijnen op een perceel eerst groepen rustende meeuwen. De **Kokmeeuwen** vormden de hoofdmoot, maar regelmatig zaten er één of meerdere **Geelpootmeeuwen** tussen en af en toe ook een **Zwartkopmeeuw** (MW, JD). Meest bijzonder waren de **Dwergmeeuwen** die op 22 en 27 juli op het perceel in de Bronsgeest (1 juv HV) en op 4 augustus langs de Ambachtsweg (1 subadult MW) zaten. Op 6 september zat een mogelijke **Baltische Mantelmeeuw** langs de Ambachtsweg (MW). Tussen de meeuwen stonden aan de Ambachtsweg af en toe enkele **Lepelaars** te rusten (SH). Bijzonder waren de **Kleine Zilverreigers** die op 6 juli (1) en 15 juli (2) het perceel bezochten (MW). In juli verbleven ook steeds rond de 55 **Visdieven** op het perceel: vogels van de nabijgelegen kolonies bij 't Soldaatje met hun jongen. Maar daar kwamen ze niet allemaal vandaan. Op 17 juli zat er een tweedejaars **Visdief** tussen (MW). Dit is bijzonder, want vrijwel alle **Visdieven** blijven in hun hele tweede levensjaar in hun overwinteringsgebieden op het zuidelijk halfrond. De steltlopers verschijnen pas als het waterleven in het ondergelopen perceel op gang komt (muggenlarven). Op 11 juli verscheen de eerste **Kemphaan** langs de Ambachtsweg (MW), en op 22 juli een groep van 13 op het perceel in de Bronsgeest (HV). Dit was ook de grootste groep in de hele periode, wat wel aangeeft dat de doortrek van steltlopers op de percelen wat teleurstellend was. Oeverlopers waren de enige vaste gasten (maximaal 8 Ambachtsweg). Leuk waren de **Krombekstrandlopers** (26 en 27 juli Bronsgeest, 26 augustus Ambachtsweg), **Kleine Strandlopers** (17 augustus Bronsgeest, 26 en 27 augustus Ambachtsweg) en **Bosruiters** (23 juli Bronsgeest, 13 juli en 21 augustus Ambachtsweg; HV en MW). Hoogtepunt was de **Grauwe Franjepoot** die op 17 en 18 augustus even te zien was op het perceel in de Bronsgeest (MW, CZ). De 2 **Regenwulpen** op 10 juli in de Bronsgeest (LS) zijn ongebruikelijke gasten voor ondergelopen bollenpercelen. Net als andere jaren verschijnen in de laatste fase van het droogvallen de **Bontbekplevieren**, met maximaal 6 op 26 augustus (MW).

Regenwulp 18 augustus 2014 Strand Noordduinen Noordwijk ©Casper Zuyderduyn

Maandoverzicht

juli

De reeks van warme maanden van dit jaar kreeg ook in juli vervolg. De maand eindigde bij de zes warmsten sinds 1901. Vooral in het midden van de maand liepen de temperaturen flink op. Daarbij was het in ons deel van het land ook droog. Pas aan het eind van de maand kregen ook wij te maken met zware buien. Op 28 juli was dat zelfs aanleiding voor code oranje. Bij ons viel in een paar uur bijna 40 mm regen (weerstation Valkenburg). De wind zat vrijwel de hele maand aanhoudend in de noord en oosthoek.

Op 5 juli trokken twee vroege **Grote Gele Kwikstaarten** over de Coepelduynen (PS). In een grote zandhoop op het bedrijventerrein Gravendam nestelden **Oeverzwaluwen** (JD). Op 14 juli waren er 7 nestholen in gebruik en op 14 augustus nog steeds minimaal 2. Op 14 juli verschenen de eerste 2 juveniele **Zwartkopmeeuwen** langs de Ambachtsweg en op 16 juli vloog de eerste Zwartkopmeeuw langs de zeetrekhut (JD). Op 19 juli vloog een **Zwarte Ooievaar** over Noordwijk aan Zee (CZ) en op 29 juli opnieuw één over de Noordzijdepolder (TS). In juli zwerft er wel eens een **Zwarte Wouw** rond in onze buurt. Op de 21e vloog er één over Noordwijkerhout (PH). Op 25 juli liepen er 5 **Ooievaars** in de Elsgaestepolder (MG, JF). Vanwege de aanhoudende noordenwind was er weinig zeetrek te zien. De eerste **Kleine Jager** van het najaarsseizoen vloog op 29 juli langs de zeetrekhut (PS). Door de mist vloog die dag ook een **Reuzenster** over strand naar noord (PS). Op 31 juli vloog er een **Smelleken** langs de zeetrekhut (JD), een zeldzame verschijning in deze tijd van het jaar.

Keizersmantel eind juli 2014 tussen het Panneland en de Oase AWD ©Dennis van der Niet

Met hoge temperaturen en weinig neerslag was het een goede julimaand voor vlinders en libellen. Op 3 juli vloog een **Keizersmantel** in een bollenveld bij de Zilkerduinweg (JG). Dit is de eerste waarneming in ons waarnemingsgebied. Mogelijk was deze afkomstig uit de noordelijke AWD. Dit is één van de twee lokaties waar deze soort zich in 2013 na een afwezigheid van 30 jaar weer in Nederland heeft gevestigd. Van de **Oranje Luzernevlinder** bereikte dit jaar vanuit het zuiden weer een flink aantal ons land, hoewel minder dan in het topjaar 2013. Er werden er verschillende langstrekkend gezien, o.a. op 27 juli in de Bronsgeest (MW). Op 19 juli vloog er een **Zuidelijke Keizerlibel** in De Vellen in de AWD (BB). Dit is de derde waarneming van deze zuidelijke soort die steeds vaker Nederland bereikt. Op 20 juli vlogen minimaal 8 **Zwervende pantserjuffers** bij een poeltje op Willem v.d. Bergh (PS). Dit is een pioniersoort die af en toe in ons werkgebied opdrukt bij vochtige duinvalleien. Naast Boommarters sneuvelden er ook 3 **Bunzings** op de N206. Ironisch genoeg is ook dit een teken dat er dit jaar relatief veel waren in vergelijking met afgelopen jaren. Het laatste jaar waarin evenveel Bunzings gevonden werden was 2008. Gelukkig was er ook een waarneming van een levende Bunzing in de AWD op 25 juli.

augustus

Ondanks de warme julimaand zullen velen zich de zomer 2014 als een slechte herinneren. Augustus brak met de reeks van warme maanden en was bijzonder koel en nat. Er viel bijna twee keer zoveel regen als normaal. Alleen de eerste en laatste dagen van de maand brachten warm zomerweer. De wind zat voornamelijk in de zuid- en westhoek, afgewisseld met een enkele dag zuidoost.

Op 1 augustus vloog er eind van de middag een **Lachstern** boven de Coepelduynen, in een groep Kokmeeuwen die op insecten aan het jagen was (SG). Even later cirkelde de (waarschijnlijk zelfde) vogel boven de Grashoek (RM). Op 2 augustus trok een groep van maar liefst 8 **Zwarte Ooievaars** een spoor van enthousiaste waarnemers over ons werkgebied. Ze werden eerst gezien boven de AWD (JW), waarna ze via de St Bavo en 's Gravendijck door verschillende mensen tot in Katwijk gevolgd konden worden. Wat ten oosten van de route van de ooievaars volgde een half uur later een **Vale Gier** (BB). Deze vogel had de vorige dag gebivakkeerd op Texel en zakte nu langs de kust af naar het zuiden. Helaas boog hij in onze omgeving meer naar het oosten af (over Leiden) en schampte nog net ons werkgebied in de Elsgeesterpolder. Nadat eind juli de **Gierzwaluwen** stilletjes waren verdwenen boven het dorp, was er alleen op 9 en 11 augustus nog een grotere voedselzoekende groep aanwezig boven het ondergelopen bollenland langs de Achterweg. Tot eind van de maand was er af en toe nog een enkele, met de laatste waarneming van 4 op 5 september over de Puinhoop (AM). Is augustus normaal de topmaand voor sterns, dit jaar waren de aantallen langs de Zuid-Hollandse kust uitzonderlijk laag. De harde WZW wind van 11 augustus bracht langs de zeetrekthut alleen een juveniele **Drieteenmeeuw** (PS, JD) en de enige **Kleine Jager** van de maand (PS). Om 10 augustus verscheen de eerste doortrekkende **Tapuit** in de Elsgeesterpolder (JW). Vanaf 23 augustus kwam de doortrek van Afrikatrekkers op gang, met op die dag een **Grauwe Vliegenvanger** op Willem v.d. Bergh (JiR) en de volgende dag een **Draaihals** in de noordelijke Coepelduynen (CZ). Op 26-28 augustus was er een doortrekgolfje van **Grauwe Vliegenvangers** met 1 in de AWD en 2 in Noordwijk (AM, CZ). Op 26 augustus zat in de Grashoek behalve een Grauwe ook een **Bonte Vliegenvanger** (ID). De doortrek van Afrikatrekkers was ook te zien op het ondergelopen bollenland langs de Ambachtsweg, waar op 28 augustus een **Rietzanger** op het open slik liep (MW). Een tweede **Draaihals** diende zich op 31 augustus aan bij de Puinhoop (CZ) en liet zich mooi bekijken en fotograferen. In de Elsgeesterpolder zaten die dag 10 **Paapjes** (MD). In de middag van 26 augustus was er goede roofvogeltrek, met in totaal 17 **Bruine Kiekendieven** over Noordwijk aan Zee, met daarbij 32 **Blauwe Reigers** (CZ). De **Grote Zilverreiger** arriveerde dit jaar vroeg op de vaste overwinteringsplekken in Nederland. Op 30 augustus zat de eerste in Polder Hoogeweg (RM). Daar waren ook 2 juveniele **Purperreigers** aan het voedselzoeken en zat ook de **Slechtvalk** al op zijn winterstek (RM). Over Rijnsoever Katwijk vloog op 30 augustus een vroege **Kramsvogel** (AM). Op 10 augustus liep er een **Wezel** in de Elsgeesterpolder (JW).

Grote Zilverreigers 28 sep 2014 de Puinhoop Katwijk ©Johnny van der Zwaag

september

September was weer een warme en zeer droge maand. Hogedrukgebieden in onze omgeving brachten rustig weer. In het weer zat weinig verandering: een zuidelijke tot oostelijke stroming overheerste en stormdepressies van enige betekenis bleven uit.

Op 1 en 2 september verbleef een **Velduil** in de Coepelduynen (TW). Op 16 september waren er 2 aan het jagen in het Boeveld in de AWD (LT). Op 17 en 18 september was er in de Coepelduynen zelfs een groep van 3 aanwezig (JM). De **Draaihals** bleef tot 2 september te zien bij de Puinhoop (RR).

Op 8 september zat er opnieuw één op het terrein van de Noordwijkse Golfclub (MW). Over de Noordduinen trok op 2 september een **Ortolaan** (CZ), terwijl er 's middags een vroege **IJsgors** over de St Bavo vloog (MW). Op 6 september zaten er minimaal 6 **Paapjes** in de Coepelduynen (AE) en minimaal 7 op 's Gravendijk (MD).

Langs de zeetrekhut vloog op 6 september een **Roodhalsfuut** en op 12 september de eerste **Roodkeelduiker** van het seizoen (JD). Deze wintergast kruiste een typische zomergast: die dag was er nog een jonge Koekoek aanwezig in de Coepelduynen (HV).

De volgende dag zat er één in de AWD Schrama (GS). Op 14 september ontdekte Casper Zuyderduyn een eerstejaars **Sperwergrasmus** in een dichte braamstruik bij volkstuinten langs de Duinweg. Op 23 september zat er hier weer één, waarbij niet duidelijk was of dit dezelfde vogel was (CZ). Vier keer werd een overtrekkende **Duinpieper** opgemerkt, op 13, 14, 17 en 24 september (MD ea).

Op de Puinhoop was 17 september een soortenrijke dag. Naast de Duinpieper trokken er een **Visarend**, een **IJsgors** en een **Velduil** over (RR, JZw ea). Dat het de moeite loont om geluiden van overtrekkende vogels op te nemen bleek op 14 september. Op basis van een sonogram van de opname kon Maarten Wielstra een overtrekkende **Waterpieper** met zekerheid op naam brengen.

De enige keer dat het wat harder waaide was op 22 september. De wind zat in het NNW.

Ondanks dat dit niet optimaal is voor zeevogels, bracht dit toch 2 **Grauwe Pijlstormvogels**, een **Noordse Stormvogel** en 2 **Grote en Kleine Jagers** voor de zeetrekhut (JD). Op 24 september volgden nog een **Noordse Stormvogel** en een **Vorkstaartmeeuw** (HS). Op 26 september vloog een juveniele **Kleinste Jager** langs het strand van de Coepelduynen (ES). Op 24 september zat daar de eerste **Pontische Meeuw** van het seizoen (RR). Op de Puinhoop was 28 september de eerste dag met behoorlijke aantallen vogels. Naast 4000 **Graspiepers**, 9000 **Spreeuwen** en het hoge aantal van 783 **Kneuen** vloog er een groep van 28 **Grote Zilverreigers** over (RR PS ea). Te bedenken dat de Grote Zilverreiger niet eens zo heel lang geleden nog een dwaalgast was in Nederland.

Draaihals 2 sept 2014 De Puinhoop Katwijk ©Johnny van der Zwaag

De **Grijze zeehond** is tegenwoordig een vaste gast langs het strand in de zomer. Op 14 september zwommen er zelf 6 bij de Duindamseslag (LSc). Op 19 september zat er een **Tengere grasjuffer** bij het Weitje van de Blauwe Paal in de AWD (VK). Dit is een vrij zeldzame libellensoort die zich als pionier snel in tijdelijke watertjes weet te vestigen. Dit is de eerste waarneming van deze soort voor ons waarnemingsgebied. Op 22 september was een **Koninginnepage** kort aanwezig bij het Wantveld Katwijk (JZw), de vierde waarneming voor ons gebied.

Grijze zeehond in de branding Strand Noordwijk ©Piet Broekhof

Waarnemers

AE	Arjan van Egmond	JS	Joost van der Sluijs	MW	Maarten Wielstra
AM	Annelies Marijn	JG	J. de Groot	PH	Pel van Hattum
BB	Bas van der Burg	JM	Jaap van der Marel	PS	Peter Spierenburg
CZ	Casper Zuyderduyn	JiR	Jillis Roos	RM	Rob de Mooij
ES	Ed Schouten	JW	Jan Wierda	RR	René van Rossum
GS	Gijs Smit	JZw	Johnny van der Zwaag	SG	Sam Gobin
HS	Hans van Stijn	LS	Leo Schaap	SH	Sarah Humphrey
HV	Hein Verkade	LSc	Leo Schenkels	SV	Siem Vos
ID	Ineke van Dijk	LT	Louis van Trigt	TS	Theo Schouten
JD	Jelle van Dijk	MD	Menno Van Duijn	TW	Theo Westra
JF	Jaap Faber	MG	Mariska de Graaff	VK	Vincent Kalkman

bron: www.waarneming.nl

Klaapekster 29 september De Puinhoop ©René van Rossum

Werkgroepen en commissies

De vereniging is op verschillende terreinen actief, uiteenlopend van vogeltellingen tot het organiseren van educatieve activiteiten. In verschillende werkgroepen en commissies zijn leden van de vereniging hiermee aan de slag. Wilt u binnen één van de werkgroepen of commissies actief worden laat dat dan weten! Op deze pagina's vindt u een overzicht van contactpersonen. Zij kunnen u meer vertellen over de activiteiten en op welke manier u hier aan mee kunt werken.

Jeugd natuurclub

De jeugdnatuurclub organiseert excursies en activiteiten in het Jan Verwey Natuurcentrum en buiten, speciaal gericht op de schooljeugd van 6 – 12 jaar.

Contactpersoon: Annet de Willigen

Telefoon: 0252-221760

E-mail: jeugdnatuurclub@strandloper.nl

Excursiescommissie

Er worden regelmatig excursies georganiseerd. De bestemming kan de omgeving van Noordwijk zijn, maar ook natuurgebieden elders in Nederland of zelfs in het buitenland. Excursies worden aangekondigd in de agenda van de Strandloper en op de website. Hier wordt voor elke excursie aangegeven bij wie u zich kunt aanmelden.

Contactpersoon: Jos Zonneveld

Telefoon: (na 18.00uur) 06-22017081

E-mail: excursies@strandloper.nl

Waddenexcursie

Contactpersoon: Ruurd Eisenga Telefoon: 071-3618141 E-mail: r.eisenga@gmail.com

Vogelwerkgroep

De vogelwerkgroep doet onderzoek naar de vogelstand rond Noordwijk.

Er worden onder andere broedvogelinventarisaties, watervogel- en zeetrekellingen uitgevoerd.

Voor beginnende vogelaars worden er cursussen georganiseerd.

Contactpersoon: Hein Verkade (Tel: 071-3618865)

en Rien Sluijs (Tel: 071-4025425)

E-mail: hein.verkade@telfort.nl

E-mail: sluijsrien@hotmail.com

Broedvogelinventarisatie AWD

Contactpersoon: Jan Jacobs E-mail: jan-jacobs@ziggo.nl

Paddenstoelenwerkgroep

De paddenstoelenwerkgroep bestudeert het grote aantal soorten paddenstoelen dat in Noordwijk en omgeving voorkomt.

Contactpersoon: Lutgarde Roelandt Telefoon: 071-3610396

Mossenwerkgroep Hollands Duin (Samen met KNNV-afd. Leiden)

De mossenwerkgroep houdt zich bezig met de mossen en korstmossen die rond Noordwijk te vinden zijn.

Contactpersoon: Jeannette Teunissen. Telefoon 0172-437018

Kerkuilen Werkgroep

Met het plaatsen van nestkasten hoopt de Kerkuilen Werkgroep de vestiging van Kerkuilen in de regio een steuntje in de rug te geven.

Contactpersoon: Mariska de Graaff

Telefoon: 0252-211826; mobiel: 06- 14905960

E-mail: info@mariskadegraaff.nl website: www.mariskadegraaff.nl

Waarnemingenarchief

De vereniging verzamelt sinds 1969 waarnemingen van vogels. Meer recent zijn ook zoogdieren, vlinders en andere diersoorten in de belangstelling komen te staan. Waarnemingen kunnen onder meer via de website www.strandloper.nl doorgegeven worden. Ook kunt u contact opnemen via onderstaand e-mail adres.

Contactpersoon: Peter Spierenburg Telefoon: 071-4035136

E-mail: pjspierenburg@planet.nl

Coördinatie bezoek Jan Verwey Natuurcentrum

Het Jan Verwey Natuurcentrum biedt ruimte om scholen te ontvangen, lezingen te houden en educatieve activiteiten te organiseren. Werkgroepen of verwante organisaties kunnen er vergaderingen houden en activiteiten organiseren.

Ook is er een maandelijks inloopochtend: in principe elke eerste zaterdag van de maand van 10 tot 12 uur.

E-mail: janverweycentrum@strandloper.nl

Beheercommissie Jan Verwey Natuurcentrum

Contactpersoon: Wim Plaatzter

Telefoon: 071-3618648

E-mail: wimplaatzter@hotmail.com

Jan Verwey bibliotheek

De vereniging heeft een verzameling boeken op het gebied van vogels en natuur. Aan de basis van de verzameling staan de boeken die Jan Verwey aan de vereniging heeft nagelaten. Regelmatig worden er nieuwe boeken en naslagwerken aangekocht.

Informatie over uitlenen: Marian van Zijderveld

Telefoon: 071-3612726

Educatieve Werkgroep

De Educatieve Werkgroep coördineert de educatieve activiteiten van de vereniging zoals het scholenbezoek, de jeugdexcursies, het Herfstnatuurspel en de informatievoorziening in het Jan Verwey Natuurcentrum.

Contactpersoon: Annet de Willigen Telefoon: 0252-221760

E-mail: janverweycentrum@strandloper.nl

Lezingen

Van september t/m november en van januari t/m maart wordt er elke laatste vrijdagavond van de maand in het Jan Verwey Natuurcentrum een lezing gehouden over uiteenlopende natuuronderwerpen.

Contactpersoon: Peter Spierenburg

Telefoon: 071-4035136

E-mail: lezingen@strandloper.nl

Natuurbeschermingszaken

De vereniging volgt de ontwikkelingen die invloed kunnen hebben op de natuur en het landschap in Noordwijk en omgeving. Zo nodig wordt door middel van bijvoorbeeld inspraakreacties actie ondernomen. Activiteiten worden gecoördineerd met verwante organisaties in het Milieuoverleg Duin- en Bollenstreek.

Contactpersoon: Peter Spierenburg

Telefoon: 071-4035136

E-mail: pjspierenburg@planet.nl

Redactie De Strandloper

Het verenigingsblad De Strandloper verschijnt vier maal per jaar.

Contactpersoon: Kees Erkelens

Telefoon: 071-3614143

E-mail: redactie@strandloper.nl

Website

De website geeft een actueel overzicht van wat er gebeurt in de vereniging.

Contactpersoon: Kees Erkelens

Telefoon: 071-3614143 E-mail: redactie@strandloper.nl

Facebookpagina

Contactpersoon: Franciska Faber E-mail: franciska.faber@kpnmail.nl

Ledenadministratie

De vereniging telt rond de 550 leden. Aanmelden nieuwe leden bij:

Koene Vegter

Golfweg 39

2202-JH Noordwijk Telefoon: 071-3615044

E-mail: penningsmeester@strandloper.nl

Vereniging voor natuur- en vogelbescherming Noordwijk schenkingen legaten en erfstellingen

In deze notitie willen wij aandacht besteden aan de mogelijkheden om bij leven via een schenking of na overlijden via een in het testament vastgelegd legaat een bedrag over te maken aan de Vereniging voor Natuur- en Vogelbescherming Noordwijk.

Schenken

Sinds 1 januari 2006 is het zo dat schenkingen aan algemeen nut beogende instellingen (ANBI) helemaal zijn vrijgesteld van schenk- en erfbelasting. Omdat wij daar ook onder vallen komt een schenking die u doet dus geheel ten goede aan de realisering van de doelstellingen van onze Vereniging.

U kunt een éénmalige schenking zelf aftrekken van de inkomstenbelasting wanneer deze aan de volgende voorwaarden voldoet:

- Het totale bedrag aan schenkingen dat u in een jaar doet moet minimaal € 60 zijn en moet groter zijn dan één procent van uw verzamelinkomen
- Het totale bedrag aan schenkingen dat u in een jaar doet mag niet meer dan 10 procent van uw verzamelinkomen bedragen

Een éénmalige schenking kunt u zelf overmaken naar onze rekening onder nummer NL39INGB0002573795 ten name van Vereniging voor Natuur- en Vogelbescherming Noordwijk te Noordwijk, onder vermelding van 'Schenking' en het betreffende jaar.

Uw bankafschrift dient als betalingsbewijs voor de fiscus.

Ook lijfrente-schenken zijn mogelijk, waarbij u zich voor minimaal vijf jaar vastlegt jaarlijks een bedrag te schenken. Hiervoor geldt een extra vrijstelling in de Inkomstenbelasting, zonder drempel en zonder maximum.

Legaten en Erfstellingen

Wanneer u geld wilt nalaten aan de Vereniging dient u dat in een testament te laten vastleggen. Voor het opstellen van een testament heeft u altijd een notaris nodig.

Een testament is immers alleen rechtsgeldig wanneer het door een notaris is opgesteld.

In uw testament kunt u een legaat opnemen; dat wil zeggen een speciale bepaling waarin staat welk bedrag u wilt nalaten aan de Vereniging. Na uw overlijden komt het bedrag dan belastingvrij beschikbaar voor de activiteiten van onze Vereniging. Ook is het mogelijk de Vereniging voor een bepaald gedeelte van uw nalatenschap tot erfgenaam te benoemen.

Aan het opstellen van een testament zijn kosten verbonden. Voor een kort oriënterend gesprek kunt u gratis terecht bij:

Notariskantoor Kruis-Sweere / Mevr. Mr. C. A. M. Kruis-Sweere
071-3640100 of info@notariskruissweere.nl

Algemene informatie is ook te vinden op www.nalaten.nl

Koene Vegter, penningmeester
Golfweg 39, 2202 JH Noordwijk
071-3615044, koenevegter@planet.nl

Noordwijk, december 2014

**Vereniging voor Natuur
& Vogelbescherming
Noordwijk**

b.v.

TELEVISIE- EN RADIO SPECIAALZAAK KOELKASTEN EN WASAUTOMATEN

Joop Faase BV
Prins Bernhardstraat 90
2202 LR NOORDWIJK

T 071 - 361 35 58

F 071 / 362 03 92

E joopfaase@wanadoo.nl

Good morning beautiful

Word beschermer van het Zuid-Hollands Landschap

Tussen vele gebouwen en wegen laat onze provincie zich van haar beste kant zien. U ook? Sta stil bij uw natuur en help ons om de unieke natuur-

gebieden in Zuid-Holland te behouden en uit te breiden. Word nu beschermer van het Zuid-Hollands Landschap. Van ons krijgt u elk kwartaal een gratis tijdschrift.

☎ 010-2722222

Zuid-Hollands Landschap
www.zuidhollandlandschap.nl

BESCHERM DE DUINEN

Stichting Duinbehoud geeft 4x per jaar het magazine DUIN uit, met foto's, artikelen en wetenswaardigheden over de duinen. Actuele duinberichten worden regelmatig op de website geplaatst. Hier kunt u zich ook aanmelden als donateur en onder andere gratis een digitaal nummer van DUIN downloaden.

WWW.DUINBEHOUD.NL

bedden
SPECIALIST.NL

beddenspecialist
VERKADE

V. Limburg-Stirumstraat 38 2201 JP Noordwijk 071 3612661
www.beddenspecialist.nl/verkade

LinLux

Uw grafisch dienstverlener

...zowel particulier als zakelijk

MultiCopy Katwijk/Noordwijk

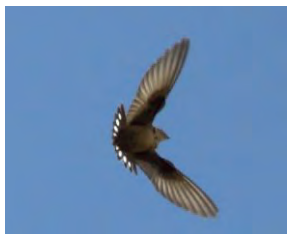
De Scheysloot 3, 2201 GN Noordwijk
T 071 408 10 03
E katwijk@multicopy.nl
I www.multicopy.nl/katwijk

MultiCopy Teylingen

Wattstraat 64, 2171 TR Sassenheim
T 0252 21 50 99
E teylingen@multicopy.nl
I www.multicopy.nl/teylingen

MULTICOPY
THE
COMMUNICATION
COMPANY

KOM VOGELN IN DE KAUKASUS

Geheel verzorgde vogel-
en natuurreizen in een
ruige en vogelrijke regio
o.l.v. Nederlandse gids.

Vogelreis Georgië
28 april t/m 10 mei 2015
o.a. kans op 215 soorten vogels

Vogel-, Natuur- en Cultuurreis Armenië 19 juli t/m 1 aug 2015!

incl. culinaire hoogtenpunten!

Aanbod, prijzen en data:

www.kaukasusplus.nl

info@kaukasusplus.nl
t. 0031(6)234 60236

Kaukasus Plus Reizen
Reizen met een Plus in de Kaukasus!

www.strandloper.nl

HEERLIJK UITWAAIEN AAN DE KUST

Natuur bij u in de buurt

Steun natuur en landschap:

Zuid-Hollands Landschap

→ WWW.ZUIDHOLLANDSLANDSCHAP.NL

HET KLEINE REISCOLLECTIEF

kleinschalig verantwoord vertrouwd

Wij organiseren natuurbelevingstochten, kant en klaar of op maat, voor vogelaars en liefhebbers van fietsen, wandelen en kanovaren. Wij zijn er voor kleine groepjes, families en individuele reizigers. Ook organiseren we studiereizen/excursies en groepsreizen. Ter plekke maken we veelvuldig gebruik van kleinschalige accommodaties, vaak gewoon bij mensen thuis. We reizen zoveel mogelijk per trein of minibus naar onze bestemmingen.

Vogelreizen 2015

Polen , Oderdelta & Slonsk, zeearenden	18-4
Roemenië , Donaudelta, Macin, Histria	24-4
Hongarije , Bükk, Tsa en Hortobágy	1-5
Polen , Biebrzamoerassen en oerbos van Białowieza	8-5
Engeland , Farne Islands, Bass Rock, Cheviot hills	6-6
Zweden , Falsterbo, vogeltrek	26-9

Wij organiseren reizen in

Albanië	Kroatië	Roemenië	Slowakije
Bulgarije	Montenegro	Schotland	Spanje
Engeland	Noorwegen	Servië	Wit-Rusland
Hongarije	Polen	Slovenië	Zweden

Het Kleine Reiscollectief is een initiatief van

info@hkrc.nl www.hkrc.nl 085-7853820

ANTIQUARIAAT

Moby Dick

*gespecialiseerd
in natuurboeken*

Schoolstraat 31
2202 HD Noordwijk
Tel. (071) 361 94 98

www.mobydicknoordwijk.nl

DE BESTE Boekverkoper
van Nederland

Online boeken
bestellen?
Sta achter je
Noordwijkse
boekhandel en ga
naar onze webshop

www.boekhandelvandermeer.nl

Vandaag besteld en morgen
overal in Nederland
thuis bezorgd.

L Boekhandel van der Meer
Libris Noordwijk > www.boekhandelvandermeer.nl

ALTIJD WAT TE BELEVEN IN DE VEENWEIDEN

Natuur bij u in de buurt

Steun natuur en landschap:

Zuid-Hollands Landschap

→ WWW.ZUIDHOLLANDSLANDSCHAP.NL